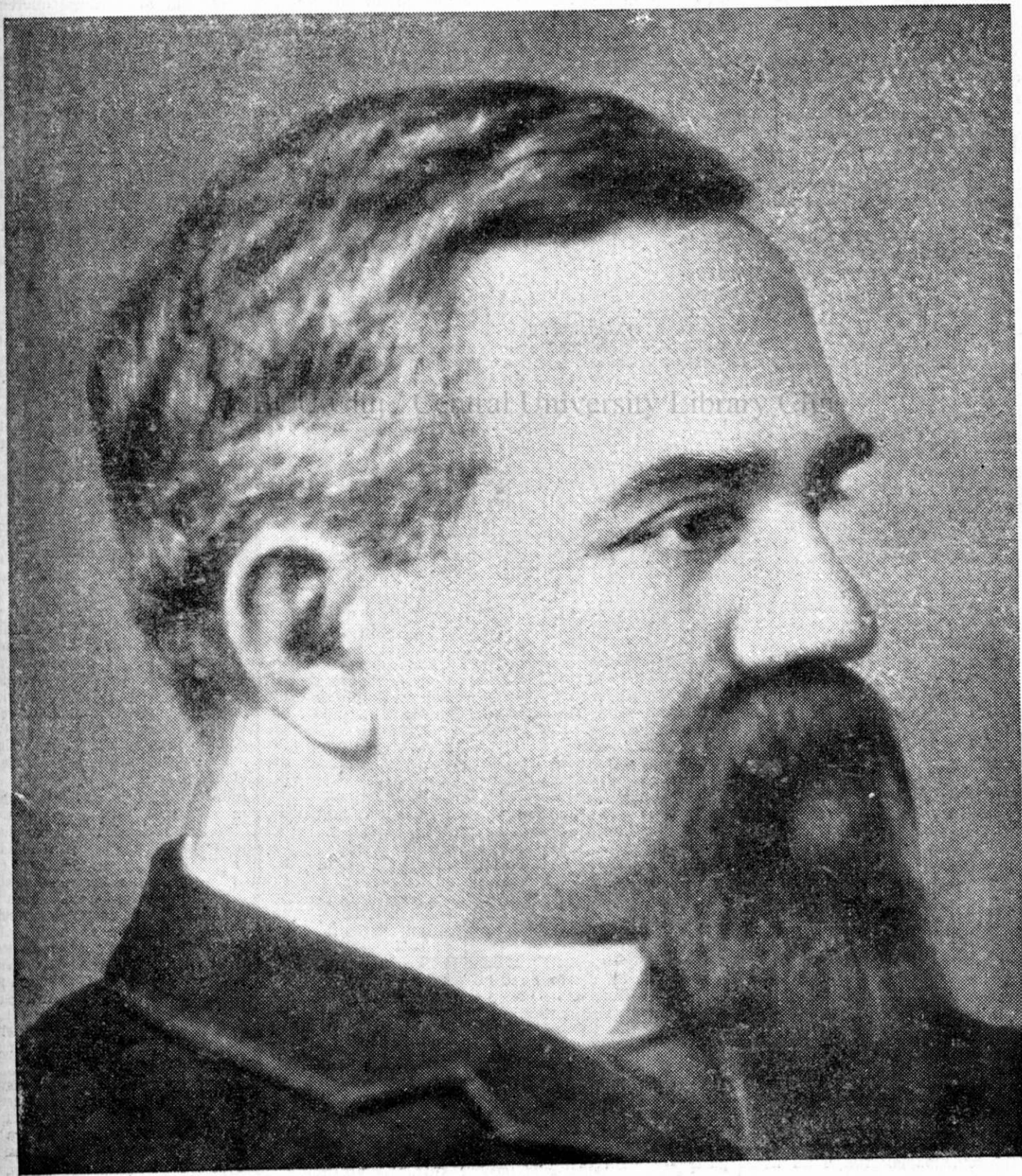

126684

Universul Literar

Anul XLV Nr. 11
10 Martie 1929
5 Lei

TITIU MAIORESCU

Cititorii

TITU MAIORESCU (1840—1917)

de ALEX. HODOS

La începuturile civilizației române moderne, într-o vreme când plămădeala proaspătă a spiritului public, încăpea, adesea, pe mâini nepricepute, cari încercau să i dea aspecte ridicole și diforme, Titu Maiorescu s'a ridicat ca un paznic atent al bunului simț și al dreptei judecări.

Toate însușirile sale, unele înăscute, altele dobândite, l'au predestinat pentru acest rol echilibrator. Minte sa clară și ordonată, firea sa egală și măsurată; erudiția sa sigură și larg-cuprinzătoare; această fericită împletire de porniri critice și de aptitudini reformatoare i'a înlesnit misiunea, asigurându-i dinainte biruința. Răsturnătorul de idoli mincinoși a fost un harnic ziditor de altare noi. El n'a fost un răzvrătit, ci un îndrumător.

Impotriva orientărilor greșite ale inovatorilor timpului său, Titu Maiorescu s'a străduit să precizeze o „direcție nouă”, potrivită cu concepția normală, pe care o apăra. Activitatea sa s'a desfășurat, deci, pe cele mai felurite domenii, îmbrățișând deopotrivă câmpul manifestărilor culturale și politice, cu aceeași pornire combativă a războinicului totdeauna pregătit de atac. Din clipa când a rupt cele dintâi lănci în paginile „Convorbirilor literare”, și până târziu, când păreriile sale au învins, aceasta a rămas trăsătura caracteristică a scrisului său.

Tânărul doctor în litere și filosofie de la Gießen, proaspăt descins la țară în armura, pe care o credea invulnerabilă, a cunoștințelor dobândite prin contactul cu știința occidentală, nu se înfricoșă de nicio încercare și nu evita nici un rival. Stăpân pe armele sale intelectuale, încrezător, mai ales prin puterea raționamentului său elastic ca o lamă din Damasc, liber de orice prejudecați și scuturat de orice disciplină din afară, Titu Maiorescu a debutat în chip firesc, printr-o îndrăzneală ofensivă în contra tuturor somităților epocii, pornind să le dărâme de pe pedestalul de erezii, pe care se ridicase.

Mulți dintre comentatorii de mai târziu ai operei lui Titu Maiorescu au vrut să-i micșoreze însemnătatea, obiecționând, că războirile criticii dela „Junimea” au fost, demultteori, prea ușoare, și că el își alegea dinadins adversari slabi, pentru a-i înfrânge apoi fără pericol. Nu-i era greu, de pildă, cuiva să ironizeze încă de pe atunci versurile răposatului Ciru Oeconomu, care scria lungi strofe împotriva „*tiranilor scrofuloși*”; sau scoată la iveală, apoi retorică bombastică a lui Dumitru Brătianu, care în „*Românul*” din 3 Martie 1866, era convins, că „*Europa a suspens cursul lucrărilor sale*” așteptând totul dela poporul românesc, „*poporul* „*Messia al întregii omeniri gemânde de durere*”; sau să-și bată joc, în fine, de „*Dictionarul academic*” a lui August Treboniu Laurian și I. C. Massimu, care spunea *vârfului*: „*cocumen*” și *lacomului*: „*gulos*”.

() asemenea observație nu ni se pare

justă. Aberațiile, pe cari, prin anii 1870—1880 le combătea Titu Maiorescu, trebuiesc privite prin prizma mentalității de atunci. Versificatori de felul răposatului Ciru Oeconomu se găseau pe la toate răsfrânturile, stricând gustul cititorilor lipsiți de discernământ estetic și sufocând cu exuberanța lor de bălării eratoase parfumul ales al florilor adevărate. Când, la 1872, Titu Maiorescu s'a oprit cu interes asupra primelor poezii ale lui Mihail Eminescu, presimțind dezvoltarea lui de mai târziu, redacția „*Revistei Contemporane*” a lui V. A. Creche s'a scandalizat nespus, ridiculizând pe „*genialul domn Eminescu*”, pe care Titu Maiorescu îndrăznise să-l pună „*imediat alături de Vasile Alexandri*”. Tot astfel mai departe. Stilul lui Dumitru Brătianu din „*Românul*” dela 3 Martie 1866 era acela ai tuturor oratorilor ascultați cu nesățiu de clientela întrunirilor publice, iar cei doi autori ai „*Dictionarului academic*”, August Treboniu Laurian și I. C. Massim, autentici depozitari ai filologiei oficiale, se înfățișau înaintea cärturarilor români de pretutindenii sub oțortirea însăș a Academiei Române.

Lupta lui Titu Maiorescu împotriva exagerărilor școlii latiniste n'a fost, prin urmare, un simplu joc al usturătoriei lui ironii. Timotei Cipariu, învățatul canonic dela Blaj, intransigent și pasional, ținea în mână sceptrul gramaticei românești, apărându-și teoriile asupra limbii cu o îndărătnicie de habotnic și cu un impresionant arsenal științific. Detronarea sa a fost rezultatul unei acțiuni metodelice, pe care Titu Maiorescu a executat-o cu o perfectă stăpânire a argumentării, și, pe de-asupra, cu acea batjocură tăioasă, ale cărei forțe se înprospătău mereu dintr'un nesecat rezervoriu de chibzuință. Străduința sa neobosită, la care s'au adăugat, se înțelege, și alte colaborări, n'a fost zadarnică. Păreriile sale sănătoase, cu atâta pricepere cumpănite, au triumfat relativ curând. Timpul i-a fost un auxiliar prețios. Evoluția febrilă a României contemporane, care s'a scuturat repede de romantismul etimologic al *Lepturarului* lui Aron Pumnul ca și de teoriile juridico-politice ale *Dereptului* lui Simion Bărnuț, l'au ajutat. Dar acestea sunt avantajele oamenilor, cari se ridică de-asupra vremii lor, măsurând dinainte, cu utghiul de precizie al minții, pasul pe care îi va realiza ziua de mâine.

Trepat, trepat, vederiile sale anterioare au fost adoptate. Pela 1884, bătălia putea să fie socotită drept câștigată. La sfârșitul vieții sale laborioase, Timotei Cipariu a așistat la năruirea complexă a complicatului edificiu, pe care-l ridicase cu atâta grije. Ultima aripă a clădirii s'a prăbușit la 1904, când Academia Română a hotărât, în sfârșit, sacrificarea persistentului *u* scurt, împotriva căruia Titu Maiorescu a combătut o viață întreagă. Astfel, unanimitatea scriitorilor noștri au adoptat definitiv regulile gramaticale și ortografice, pe cari întemeietorul „*Convorbirilor literare*” le lansase aproape cu 40 ani înainte. Scrisul dela 1866 al lui Titu Maiorescu

n'are nevoie astăzi de nicio modificare pentru a satisface pe cel mai exact dintre cititorii generației noastre. O care s'a zbatut acum șase decenii să cristalizeze limba literară, acest instrument esențial al oricărei culturi nationale, merită cu prisosință titlul de cursor.

După triumful păreriilor sale ascrierii românești, Titu Maiorescu însemnat cu desăvârșire, ca un ceastru după o zi de furtună, silind să-și imprime, dela catedră și în călă literară, o linie olimpiacă de claritate. Nenumărate serii de studii au năvălit la cursurile sale de logică de istorie a filosofiei, admirând cădele de perfecțiune, cugetarea ordonată și expunerea verbală impecabilă a gisrului. Urmărind dezvoltarea literaturii românești, vechiul adversar al ției de cuvinte a știut să prețuiască adevărata lor valoare toate tacele proaspete, cari au răsărit, cu lumina mereu înaltă, la orizontul schimbărilor anilor. Titu Maiorescu a pătruns în începutul adâncirii operei lui Mihail Eminescu, prevestind, încă dela 1889, întreaga dezvoltare a poeziei noastre începutul veacului al XX-lea va sta înfrăurirea genialității sale fascinate. A îmbrățișat pe Ion Creangă, a îmbrățișat pe Ion Slavici, a adăpostit pe Geo Cosbuc, s'a solidarizat cu Caragiale ocrotit pe Brătescu-Voinești, s'a bucurat de venirea lui Mihail Sadoveanu și ținut să salute cel dintâi năvala turătoare a strotelilor lui Octavian G. N'a întârziat cu nicio judecată, n'a mas în urmă cu nicio idee, n'a fost pașit de niciun progres.

Titu Maiorescu a rămas astfel, pe la încheierea activității sale publice, cel mai de seamă constructor al unei noastre culturale. El a netezit terenul multor înțelegeri viitoare, căci tot nepotul de țărăn de pe Mureș s'a ridicat cu mai multă putere împotriva rărilor, cari au venit din Ardeal. Cu preocupărilor sale spirituale ecine, deci, cu cercul hotarelor de azi ale mării întregite.

În îndeplinirea misiunii sale, Titu Maiorescu a folosit mijloace de cea mai pură intelctualitate. E un omagiu, care posteritatea e datoră să-i adăde. Fără îndoială, că acest dascăl al culturii românești și-a supravegheat grije drumurile vieții sale. El n'a nicio dată a improvizator. A crezut puterea miraculoasă a rațiunii. A nădărd să clădească pe premise sigure. Judecările sa a avut claritatea glacială a cristalului. A suferit, totuși multe atacuri pe mase, mai ales de pe urma convingerilor sale politice. Dar pasiunile se potolă cu trecerea vremii. Ele ard uneori valvătaie mare, dar în focul lor nu consumă decât uscăturile.

Bustul de bronz a lui Titu Maiorescu supraveghește chiar greșelilor inevitabile ale omului. A fost, cu adevărat, un cititor. Numele său e gravat pentru deauna pe piatra fundamentală a mării de astăzi.

AVOCATUL ȘI ORATORUL

Logica lui Titu Maiorescu nu putea să nu se întinză în două domenii indicate: în avocatură, unde duelurile de logică definesc profesia; în politică, unde e atâta nevoie de logică.

El a pledat rar, dar a pledat strălucit. Agerimea minții, limpezimea expunerii, forța raționamentului, studiul serios al problemelor se încadrau în aceeași tinută olimpică, care a continuat, printr-o personalitate totuși proprie, la Matei Cantacuzino.

În rarile procese la care a luat parte, Titu Maiorescu aducea bucăți încheiate de elocință judiciară, construite cu incomparabilul său simț critic, dovedind o admirabilă prevedere a obiecțiilor, o exemplară strategie profesională. Iar pe deasupra acestor însușiri de mare maestru, un umor compatibil cu solemnitatea debaterilor, strivitor prin vigoarea ideii, nesupărat din cauza moderării și calității expresiei.

Dar unde facultățile sale strălucite evoluau cu o superioritate memorabilă, era în domeniul politic.

Doctrinar de rasă, era un practician perfect.

Cugetarea profundă care domina o conferință de Cerc de studii, nu împiedica abilitatea parlamentară în debaterile unui proiect de lege și se împăca cu impetuozitatea unui discurs de înfrunțare publică. Rar o atât de minunată armonie a tuturor manifestărilor cuvântului.

Pregătite sau spontane, lungi sau scurte, cuvântările lui Maiorescu puteau trece imediat dela stenografi la tipar: nu lipsea nimic, nimic de prisos, geometria elocinței sale se așeza definitiv pe măsură ce se desfășura.

Prin frumosul care o domina, cuceră. Prin masivitatea judecării, interese. Prin vigoarea bătrâneții, uimea.

În 1913, prezida ministerul constituit cu sprijinul lui Take Ionescu, în scopul unic de a asigura Dobrogei o frontieră convenabilă, restabilind totodată pacea în Balcani.

Parlamentul era o arenă foarte însuflețită. Se dedea ghes guvernului să intervină mai repede, să ceară mai mult, să obțină totul. Interesele superioare ale țării impuneau anumite rezerve, anumite discreții. În acea epocă, uniți printr-o lealitate care ar trebui să servească și altora; subordonând Statului orice preocupări, Titu Maiorescu și Take Ionescu au aplicat o tactică politică vrednică de a face școală conducătorilor de tot felul.

Parcă-l văd.

Se adresa o interpelare. Oratorul se sula la tribună. Primul ministru cobora repede din capul băncii ministeriale, lua un scaun lângă stenografi, făcea mâna pâlnie, fiindcă auzul i se anemiasă, și urmărirea expunerea cu atenție încordată.

Napuca interpelatorul să-și strângă notele, după ultimul cuvânt, și Maiorescu pleca cu aceiași pași mărunți și grăbiți, redengota sa reapărea în capul băncii, liniștea punea stăpânire pe adunare. O mână prin barbison, alta între nasturii hainei. Inceput domol, rar. Un compliment oratorului—urmat de un reproș fin. Și pe urmă, răspunsul. Clă-

ritate, argumentare, măsură. Arhitectură impecabilă. Din când în când, un spirit la locul lui, o imaginație izolată. Farmec tot mai mult. Și apoi concluzia—care se desprindea prin tinea lucrurilor, sub presunța judecării. Câteodată, o ripostă vigoasă, dar o vigoare făcută din istețimea ideii, nu din brutalitatea expresiei.

Când se așeza, impresia era unică: de ce n'a mai durat!

Autoritatea radiată de personalitatea sa era impunătoare. N'ar fi îndrăsnit nimeni s'o sfideze. Era magistral. Când trecea printre parlamentari, se deschidea locul printr'un resort al respectului, același care funcționa când de pildă Waldeck-Rousseau primea din dreapta și stânga omagiile viitorilor prim-miniștri și miniștri de seamă ai republicii.

Conștiința unei superiorități consacrate îl păstra în atmosfera unui prestigiu rar.

Și o seninătate, care-i dădea puterea să stăpânească orice încercări.

A rămas celebră exclamația lui Henri Brisson, președintele Camerei, în mijlocul panicei provocate de bomba anarhistului Vaillant:

— Sedința continuă, domnilor!

Titu Maiorescu, primind votul de blam la legea învățământului, s'a suit în trăsură, și-a dus demisia la Palat, și la orele 5 își ținea la facultate cursul, pe care nu-l intrerupsese niciodată, având în față, în mijlocul studenției înălțate de prelegerile sale, figura vecinic tânără, cu părul de mult alb, al soției sale, care nu lipsise niciodată...

MIHAIL MORA

adevarale

ironie, fără spirit

Titu Maiorescu a fost o inteligență vie, care întrebuinta cu mult meșteșug arma ironiei. N'a fost, însă ceea ce se cheamă un om de spirit. Glumele lui nu erau niciodată reușite. La o aniversare a „Junimeii“ a citit, totuși, o lungă bucată ocazională, cu tendința de a fi humoristică. Magistrul o citi frumos, i-a dat cele mai variate intonații, dar nimeni n'a reușit să rădă. Această încercare neisbutită n'a văzut lumina tiparului. Din fericire, n'a dat peste ea nici un șacal al istoriografiei literare, ca s'o publice cu adnotații. Și în privința aceasta, Titu Maiorescu a fost mai fericit decât alții.

NOTE BIOGRAFICE

Titu Maiorescu s'a născut la Craiova, în anul 1840, ca fiu al profesorului Ion Maiorescu, de obârșie ardeleană. A învățat la liceul din Brașov, la vestitul „Theresianum“ din Viena, la Berlin, și, după ce trece în chip strălucit doctoratul la Giessen, și-a completat studiile la Paris. Minte clară și ordonată încă din prima sa tinerețe, Titu Maiorescu se întoarce în țară cu o temeinică cultură juridică, literară și filosofică. Înarmat cu însușiri intelectuale solide și cu foarte variate cunoștințe generale.

Primul său pas în viața publică îl face ca magistrat la București. În scurtă vreme, însă trece la Iași ca profesor la Școala Normală, apoi ca director la Liceul Național, și ca profesor la Universitate.

Imprieteniindu-se la Iași cu Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Petre Carp, Theodor Rosetti și alții, Titu Maiorescu întemeiază în anul 1866 societatea „Junimea“, al cărui rol în cultura românească avea să fie, în scurt timp, hotărîtor. După un an, la 1867, apar *Convorbirile Literare*, revista în care au apărut toate *Criticile* lui Titu Maiorescu și toate polemicele acestuia cu partizanii școlii latiniste, cu B. P. Hașdeu și Dobrogeanu-Gherea. Însemnata *Convorbirilor Literare* pentru dezvoltarea literaturii românești în jumătatea a doua a veacului trecut e astăzi indiscutabilă. Aci s'au publicat cele mai multe din poeziile lui Mihail Eminescu, de aci s'a ivit Ion Creangă cu „Amintirile“ lui, aci a debutat Ion Slavici, aci a descălecat dela Sibiu George Coșbuc, aci a găsit ocrotire Caragiale și aci a fost consacrat Brătescu-Voinești.

Anii, pe cari Titu Maiorescu i-a petrecut la Iași, în număr de aproape douăzeci, au fost ani de luptă și de frământări necontentite. În anul 1871, fiind la cârmă țării guvernul prezidat de regretatul Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, solicitat de ministrul Costaforu, intră în politică alături de P. P. Carp, V. Pogor, Iacob Negruzzi, N. Gane, G. Racoviță și alți junimiști, mai întâi ca deputat în Camera conservatoare dela 1871, apoi ca ministru de Culte în cabinetul Lascăr Catargiu.

În anul 1884, Titu Maiorescu se mută la București, ca profesor la Universitate. Nu trece mult și *Junimea*, împreună cu *Convorbirile Literare* îl urmează. Patrundând în Academia Română, cu ai cărui întemeietori se ratuise dela Iași, Titu Maiorescu vede triumfând, una câte una, toate ideile pentru cari combătuse. Generația nouă de scriitori vine să se așeze sub ocrotirea sa. Apariția lui Mihail Sadoveanu și Octavian Goga e salutăată cu însuflețire de vechiul amfitrion dela *Junimea*, care ține să facă el însuși raportele, prin care cei doi scriitori sunt încoronăți cu cel dintâi prelaud academic.

Titu Maiorescu a fost aproape necontentit ales în Parlament, a stat de mai multe ori pe banca ministerială, fără să-și părăsească, însă, preocuparea sa de căpetenie, care devenise, în cele din urmă, catedra sa universitară. Cursurile sale de Logică și de Istoria filosofiei au fost cercetate, în decursul anilor, de un neobișnuit număr de studenți, cari s'au resimțit de înfrăurirea magistrului. La sfârșitul carierei sale politice, Titu Maiorescu a trăit câteva zile de apogeu. A fost proclamat șef al partidului conservator, și a prezidat la 1913, în calitate de prim-ministru al României, conferința păcii dela București. Apoi, s'a retras în umbră, tăcut și solemn ca un om al cărui destin s'a realizat, coborând în mormânt patru ani mai târziu, pe vremea grea a războiului dela 1917, singur și părăsit, întristat și desnaăjdăduit, pe când armata regelui Ferdinand își săpa șanțuri de apărare la hotarul Moldovei...

La începutul activității sale, Titu Maiorescu s'a arătat ca un precursor. A trăit, mai apoi, ca un om al epocii sale. S'a sfârșit în clipa, când părea că începe să rămână în urma cursului istoriei. Există o înțelepciune și în acest plecări din viață.

A. Hd.

P O E Z I E

I. GR. PERIȚEANU

CĂRBUNE

*Tristeți funerare, în văluri de ceață
Danțează în zare de ieri dimineață.
Și vântul le cântă din Nordic cimpoi
Și ploaia le bate cadența greoi.*

Orhestră de vânturi

Orhestră de ploi...

Un gând de pierie dqinește în noi !

Privesc, cum pe geamuri curg lacrimi, șiroae

Și strașina plânge. Un plop se îndoaie

Sub aripi de vânt.

O mlaștină vastă, e'ntregul pământ.

Iar inima-mi tristă, e par'că topită

In ploaia ce cade, în tina cernită.

PĂMÂNTURI NORDICE

*Semnalul clar al crengilor de fag,
In umbra parfumată din cabană...
Prin frunza deasă drumul în zig-zag,
Spre liniști îmblânite de capeană.*

*Aroma dulce a schiilor de brad,
De piei de ren și luntrii lăcuite...
O! biet fior de vânător nomad,
Vâslind către păduri înzăpezite.*

*In tihna blândă, vulpile albastre,
Mă 'mbracă în mireazma ce se cerne,
Iar vântul trist și ploile sihastre,
Aduc răsuflul, silvelor eterne.*

MIH. MOȘANDREI

POEMA TRISTĂ

*Pe marea spumegat' a depărtărilor
Trimisu-ți-am corăbii luminoase,
Cu pânzele țesute în mătase,
Din visuri și din vălul amintirilor*

*Iubirea mea, cărmaciul sglobiu și trainic,
A străbătut oceane, să te-ajungă,
Și gândul se făcuse punte lungă
Să mi te-aducă 'n taină, ca un crainic.*

*Dar n'ai venit... și tot mai mult suișul
Spre care-am tins, în năzuiri deșarte,
Mi-arată calea 'nchisă ca o carte,
Și-mi taie din neliniști, povârnișul.*

NUMA CARTIANU

RITMURI TÂRZII

I

*N'am cămile, sclave, nici podoabe;
Patul mi-e câmpia, luntre via,
N'am palate să-ți răpiască ochii
Și'nveliș, cojocul Babei Dochii.*

*Bârna casei, spânzurată'n stele,
Duce gârbovită patru munți,
Purtători de cupe fumegânde
Și de flaute hoinare pe sub punți.*

II

*Un covor smălțat, bătut de lună
Cu mănunchi de aurii nuele,
Svârle'n vânt suveici de nostalgie,
Harnic țesătoare rândunele.*

*Oi plăpânde pasc coliba verde
Și, când seacă albia bătrână,
Vin cu pas domol și'n puf de vată
Sorb izvorul lacrimii, din mână.*

III

*Iți aștern potecă de măslini
Și, în pragul suitor din mare,
Te primesc cu pâine de lumini
Și cu drob strălucitor de zare.*

*Instrunindu-mi lira din bătrâni,
Voi porni pe coarde, în neștire,
Cântec roș, sălbatec, de haiduc,
Sau un psalm pios de mănăstire.*

IV

*Ne vom trece zilele sculplând
Porumbei albaștri de sîdef,
Călători, în pâcle de veselii,
Prin cascada prinsă în gherghef*

*Și vom merge, în tăceri târzii,
Rezemați, când zâmbetul apune,
Și vom sigila pe guri uitarea
Când nu vom avea ce ne mai spune.*

TRAIAN IONES

FINIS

*Strein de suflet se desparte,
Un gând, ce nu-mi mai aparține
Spre alte zări, mult mai departe
Cu portocali și mandarine*

*Acolo, sub o cruce mică,
Inconjurată de smochini,
Se roagă ades o turuturică,
Și plâng alătura doi crini.*

*Din când în când vântul adie,
Sub seară doar e liniștit,
Și vântul plânge în simfonie
Tot ce-am sperat și am iubit.*

AL. BIBES

R U S A L I I L E

(SPICURI DINTR'O ORDONANȚĂ DEFINITIVĂ)

de SARMANUL KLOPȘTOCK

...mai departe...

(Intrebări și răspunsuri între judecătorul de instrucție și criminal).

— Așa dar zici că nu iubiseși încă până atunci?

— Nici prin gând!

Cunosteam dragostea din romane, din liceu și din ideile colegilor — dragostea ideală, spirituală, suprapământescă, — dragostea care face dintr'un încumințit un nebul, dintr'un geniu un descrețat și dintr'un ateu un sfânt!

Cunosteam însă dragostea cealaltă, dragostea care se cumpără din târg, dragostea soldățească, fiziologică, — dragostea care vinde grații, fard și maldii pe niște parale care nu au miros! Dar pe aceea, temperamentul meu cinsăt nu și-a putut-o alipi nici când!

Eram însetoșat însă de cea dintâi dragoste — dragostea care a inspirat cântecul lui Raphael, dragostea care a făcut dintr'un dulgher din Nazaret, un Dumnezeu, dragostea care justifică în sfârșit sensul umbrei omului pe pământ! Voiam să mă cheltuesc ei, să mă răstignesc sacrificiilor ei, să mă pierd pentru ea, ca un erou, ca un inventator, sau ca un mistic, care avea să ducă în mormânt o pasiune mult prea uriașă pentru toată încăperea lumii!

— Revino la victimă!

— Trăiam însă, în schimb, un soi de dragoste bizară, intuitivă, ascunsă, — dragostea cu care ne naștem, instinctivă, fatală și irealizabilă — acel orgoliu congenital de a fi agreabil unei femei, cu orice preț, de a primi scrisorile ei colorate și de a ne mândri cu bucuria durerei eventualului ei insucces doborât!

Prezătit într'astfel, am așteptat-o 44 de ani!

Mi-a anărut, palid conturată, sporadic, nelămurită și foarte dispusă a nu mă înțelege! Câteva întâlniri, banalele plantări la colțurile obscure ale străzilor și mai obscure, cu ceasornicul în mână, un ceasornic care nici odată nu s'a potrivit cu al ei, cu o floare oarecare, strivită în palmele înfrigorate de așteptare și cu senzațiunea unei sufocări în piept, care se înălța automat, deacurmezisul gătlejului, de îndată ce ultimele minute ale orei de întâlnire treceau de partea cealaltă a cadranelui fără ca la orizont să apară umbrele, mantoul sau pantofii care trebuiau să aducă!

A doua zi, cu o scrisoare violentă de desăvârșire, cu un jurământ de revansă în ea și cu ultima fotografie a eroinei purtând pe dosul cartonului un vers de catastrofă și iremediabilă runtură! Anei o nouă năzuință, alte așteptări în umbră pentru o umbră care nu se mai arăta, reducând toată însetosarea iubirii la o... umbră!

Dar sufletul ne care l'am așteptat în preajma tinereții tintuită să nu mai înălțându-se pe treapta pe care-i așternusem ca să calce peste ea cea mai înversunată dintre pasiuni, întârzia!

— Te potesc din nou să revii la ea, rețina!

— Întârzia pentru ca așteptarea să fie mai ucigătoare, întârzia pentru ca avântul să mă sufoca cu ardoarea lui înversunată, întârzia pentru ca fericirea să mă îndrepte mai curând spre... prăbușirea de apoi!

Și totuși mă complăceam satanic în această amăgire mai satanică-himera celor ce aveau să mă sosescă procurându-mi un fel de voluptate demonică, în sensul de a fi eroul unei căderi în ghitarele căreia aveam să mor într'altfel de cât ar fi murit un pușcăriaș de rând, un cersetor încremenit de ger, sau un orb călcat de tramvai.

O așteptam așa dar!

— Pentru a treia și cea din urmă oară îți cer să revii la pacientă!

— Revin — n'am încotro — pentru că ea însăși revine!

Și a venit!

A venit așa cum a visat-o cei 44 de ani închipuirea mea aprinsă, a venit așa cum a conturat-o visurile adolescentei mele... literare, a venit așa cum biblia a înrustat la picioarele lui Christ dragostea de oameni, îndumnezeită de dragostea Măgdalenei pentru Dumnezeu dragostea de oameni! Probabil, de carece în clipa aceea tot sângele cerebral trecuse în torrentul circulator, iar pometele le simțeam reci și albe, străta-rea mi se părea și ea rece și albă.

Un zâmbet fin îi sfâșia în două purpura buzelor și lumina lui făcu din ea un soare!

Zâmbea, — îmi zâmbea, — zâmbea dragostei pe care i-o risnisem de ne ferestrele sufletului — ochii — toată, dealungul, în fata ei, în drumul picioarelor ei împodobite cu catarâmi și funde și cu cari începuse să-si calce pe ea, venind spre mine, în colțul în care zâmbetul ei alb mă fixase ca într'o elegie de prea-mărire și pe care o înălțam cerurilor a tot izbăvitoare.

Bastonul de palisandru al umbrelei, nurlând în plafon miezul de atlas al unui pepene focos și din luminile căruia se cohorau vâpăi de rubin în vânaile de fildes ale zâmbetului care nu înceta, scoțându-mă din minti, iar în coadă, o coroană de agate, stropită cu lacrimile de onale ale cine știe cărei regine detronate, și așeza în holdele de danțelă ale bustului, nefale parfumate din toate soiurile de flori, și cari se rostogoleau într'o intersecție ametoitoare de tonuri, culori, și umbre, alcătuind din exotismul iradierei lor fantastice, un buchet care umbla!

Un fluid straniu de împăienjenită rememorare fiziologică par'că, ne apropiă. Umbrela se închise brusc și zâmbetul muri în dosul horbotelor ei împreunate.

O mână egală, palidă fermă, pătată de luminile biuteriilor, se înălță felin, ca o tulpină înfrigorată de trandafiri, în dreptul inimei mele, pentru a așterne pe ea, cea dintâi apăsătoare salutare — prefața romanului care începea!

Apoi o retrase martial pentru a-și îndrepta cu ea, o garnitură rebelă a înbrăcămintei, o mănuse scumpă care zâmbea într'o subsoară, sau cordonul

taliei ghiftuit cu ochi de argint de pește mort, care îi impresura cu fulgerul metalului, mijlocul cumpănit de domniță sfioasă — toate aceste precauțiuni, fără o trebuință de moment, ci numai pentru a masca dezorientarea în care o vârăse extazul meu!

Apoi, ne-am retras într'un colț, la o masă mizantropă, sub acoperișul unor zarzări din cari ningeau luminile mățăsoase ale petalelor pémbé cu ivoir!

Și au rămas acolo, la masa aceea schiloadă, multă vreme, muți, fiecare cu inima la gură și cu privirea în jos, inflexibilă, mută și ea, picotind în pulberea de aur a nisipului în care mureau miliarde de gănganii, ameteite de parfumul zarzărilor de-deasupra noastră.

Intr'un târziu am simțit în obraji dogorea răsufării ei aprinsă, cu miros de oțet de trandafiri, de cuminecătură, de flori moarte sub însăși greutatea lor, pe pipetul îmboldit de suspinele cari le înălța, le desmorțea și apoi le cuibărea la loc, deasupra inimei, înăbușindu-le și împrăștiindu-le odată cu eforturile cari nu erau înțelese, un amestec de miro-suri ametoitoare hipnotice, covârșitoare, cari se degaja lent din arsenalul ingredientelor de toaletă, pentru a rămâne multă vreme infiltrate în figura, în trupul și în respirația femeii.

Bănuind că se hotărise să-mi vorbească, am înălțat hoțeste privirea în sus.

Zâmbetul de dinainte umplu de lumină toată umbrela zarzărilor, apoi privirea aplecată grabnic în jos, la loc, în pietriș, o întunecă.

Bastonul umbrelei sugrumat între rotulele egale ale unor genunchi în încheietura cărora se sfârșea convexitatea unor gambe ideale și peste care lucea revărsarea regulată a pliseurilor de atlas, de un negru fioros, se smulse discret din prețioasa ascunzătoare pentru a cerceta cuvântul, în neștire, în boabele de nisip de jos, înlocuind astfel mărturisirile pe care le așteptam, deopotrivă de înmărmuriți, unul dela altul!

Dar oricum, stângăcia asta apăsătoare nu avea să dăinuiască!

Lumea care forfotea în trecere pe lângă noi radioasă, cosmopolită și împestrițată — bisericosi purtând pe brațe foi solzoase de nuc — erau Rusaliile!

Inamerați mîntîndu-și inamoratele — era primăvara — iar prostimea etalându-și vestmintele și încălțăminte, asimetric croite — era sârbătoare — asimetric purtate și mai asimetric ajustate de proeminentele formelor grosolane de sub ele, puțin le păsa de stângăcia noastră!

Și indiferența asta pudică, logică și foarte la locul ei, ne dejnădăduia în ideea că, toți cu toți laolaltă, nu ne-ar fi putut da nicio mână de ajutor, că nici ne departe nu ar fi fost... de partea noastră și că în schimb, le-am fi părut

foarte ridicoli, disgrăcioși și obraznici dacă ne-am fi plâns lor, solicitându-le *îndrumarea* de care avem atâta nevoie!

Și dezorientarea asta ambulată, rigidă și declamatorie, ne împietrea!

Atunci, într-un moment de intuitivă hotărâre, ne-am privit *solemn*, drept în față.

Era mai frumoasă!

Zâmbetul complet dispărut de pe figură, era acum înlocuit cu o gravitate spirituală, care îi așternea pe frunte mitul suveranei adorațiuni, transformând pe însoțitoarea de ocazie, într-un idol înaripat și plin de făgăduinți!

O iubeam!

Din chiar clipa aceea, îmi dam bine seama că o iubeam!

O iubeam cu furie — îmi amintesc lămurit!

Sau mai bine zis, îi iubeam frumusețea severitatea îmbrăcată în mătase, sau liniamentul întregii ei ființe, căreia îi lipsea doar un stilet arborat la una din coapse, pentru a mă prăbuși la picioarele ei de rasă și a mă închina ca unei domnițoare — deaceia mai târziu, în vorbirea de toate zilele și în scris, nu o mai chemam pe nume: — îi ziceam mai seurt și mai rațional: „*DOMNITA*”.

Îi iubeam zâmbetul, palmele și mersul.

Îi iubeam podoba fizică care înfrumusețază stărvul omenesc, iar nu stărvul omenesc care, ademenind prin podoba, coboară dragostea la indeletnicirea prostituției!

Iubeam ficțiunea din femeia care justifică rațiunea ei de-a fi, prin vraja dragostei, iar nu *femeia-individ* care, falsificând rațiunea dragostei cu ajutorul grațiilor ei fiziologice, umilește *idealul* din femei.

Cel puțin, așa o iubeam în clipa aceea a Rusaliilor!

Și mă repet: privită drept în față era amețitor de frumoasă!

O juviță de păr strecurându-se din greutatea picăturii învâlmășit într-o toacă de velour bordeau, stropită cu mici nasturi de aur, se prelingea ostentivă printre sprâncenile suple și moi ca beteala de porumb, într-o limbă de aur roșcat, aprinzându-i irisul din priviri și făcându-i frumusețea mai înfiorătoare!

În despicătura tremurătoare a buzelor fierbinți, fulgera neconținut pieptenele de fildeș al danturii, într-un zâmbet piezic, mistic, trivial de seducător, — de o trivialitate turburătoare, cu subînțeleșuri și ademeniri mai turburătoare, un zâmbet cald și cumpătat, incert, plămădit dintr-o amestecătură de bunătate aparentă și de perversitate înmănușată, un zâmbet anume pregătit pentru a aprinde mai aprig cele două pete de măr domnesc părguit din obraji și în care se topeau luminile dinților, excesivi de albi și de egali, accentuând seducător privirea unui ochi, inadins înjumătățită, pentru a mări farmecul celeilalte jumătăți de privire, a celui alt ochi, și a cărui lumină se întâlnea cu a celui dintâi, într-o completare de cochetărie amănunțit și intenționat studiată.

Minunea mergea mai departe, cu o înzestrare din cale afară de luxuriantă.

Brațele pline, asemenea unui pântec de șarpe îmbuibat peste măsura rapacității lui bestiale, se congestionau dealungul mâneșilor a cărei urzeală scântea de greutatea plenitudinii lor neincăpătoare, înghesuindu-le treptat, spre apropierea palmelor rose, pentru a se sufoca apoi brusc, în menghinea brățurilor, așezând astfel la fiecare închee-

tură a palmelor, câte o enormă rozetă de aur.

Ne-am ridicat

Două gambe ideale, înălță pe convexitatea lor subtilă, drept în sus, această idolatră alcătuire de însușiri și un oftat ucise definitiv buchetul care visase toată vremea ca și mine, în partea cea mai alarmantă a pieptului — inima!

Pentru *intâia oară iubeam!*

Durerea imposibilității unei dovezii din parte-mi, mă cutremura!

Ce valoare ar fi putut să aibă facticitatea unui jurământ de circumstanță, pentru a dărâma acea superbă intransigență sufletească cu care debuta, guvernată de atâtea neasemuite gătești și cari îi măreau profund orgoliul ei de curtizană pentru a mă depărta cât mai în grabă, cu jurământul meu ridicol cu tot, de niște grații cari mă înebuneau?!

Am suspinat și eu, la fel cu ea, dar în locul unui buchet cu flori care nu și-ar fi avut sensul pe pieptul meu, am simțit profund cum se mișca inima din loc!

Ne-am depărtat.

Rusaliile apuneau cu inserare și cele din urmă foi de nuc se fanau în palmele bisericșilor întârziți.

Inoptase.

Zâmbetul se înalbea mai vârtos între buzele întredeschise de răcoarea nopții, pe măsură ce întunericul îi transforma ființa într-o apoteoză de făgăduinți.

Am lăsat-o în poartă.

Apoi, întunerecul din curte, pătat de enorme discuri galbene de floarea soarelui și care părea mai des decât cel din stradă, mărit de întunerecul pe care mi-l lăsase în suflet despărțirea ei, înghiți această de preț întovărășire.

O scrisoare de amor?

Dar cui i-ar fi putut trece prin minte că această suverană a amorului, a frumuseții și a cumpătului, s'ar fi putut preta la o nouă minciună trasată pe versetul unui madrigal de iubire, din parte-mi, pe o hirtie agresiv parfumată și ticluit acoperită într'un plic și mai parfumat, când, probabil, în sertarul ei de pension își trăia tragedia vreunei iremediabile despărțiri, sarcofagului plin cu scrisorile de dragoste ale trecutului și pe pântecul cărnii se încrucișa fără îndoială, funest, tradiționala fundă rose?

Și cu cât oare comparațiunile pe cari le-ași fi cheltuit pentru ca să-i încădrez *într-o scrisoare*, nemurirea frumuseții ei vestită, ar fi întrecut autentică ei splendoare și mai vestită și fără acele comparații?

O scrisoare de dragoste? de *nouă* dragoste?!

Dar câte iubiri se pot concepe oare?

Dar dragostea nu este un sport! Dragostea este un accident, o însușire, o fatalitate — numai una din toate acestea — una, ca și geniul, ca și arta, ca și vițiu și care moare odată cu viața, cu geniul, cu arta și cu vițiu îndrăgostitului sau al îndrăgostitei!

Riscam dar să o pierd înainte de a o fi câștigat!

Atunci m'am întrebat, cu ce altceva ași putut face legătura, prin ce mijloc ași fi putut duce mai departe amintirea frumuseții Rusaliilor din parfumul căroră ne-am înrobătat împreună și în ce chip ași fi putut transmite în crezul ei cel de pe urmă, decăderea morală, pasiunea ucigătoare și fâurirea unui vis pentru înfăptuirea căruia eram hotărât să mor, cu ochii în ochii ei, fără o *prealabilă* și primă scrisoare de dragoste, fără dobândirea unei banale întâlniri,

fără dizgrăcioasa uvertură a preludei lui tuturilor iubirilor de rând: *te iubesc*. Constrâns, m'am coborât hotărât mine și am lăsat totul în spinarea întâmplării!

O întâmplare accidentală a avut ca rezultat, evitarea de a-mi primi salutul convențional al trecătorului, cel puțin. Reflectând la un lapsus de optică al tău i-am pândit calea într-o altă zi, pentru a-i adresa față, plecându-mă de la

Dar am rămas cu pălăria în mână. Senzația unui năduf în creier s'ar fi percutat grabnic, ca o lovitură de ciocă în șale!

La cea de a treia tentativă, m'am gătit a-i cere explicații în vederea unui eventual refuz, cecece s'a și întâmpla!

— Știi Domniță că și *Vodă* are totoria de a răspunde salutului șilor săi!

— Dar eu nu sunt un *Vodă* și nici am supuși!

— Eu și sunt supusul!

— Dar, dacă răspunzând salutul d-tale, uraganul unei pasiuni ce îți nutri, rostogolindu-mă până la picioarele d-tale, durerea acestei prăbușiri putea fi ea oare răscumpărată de răspunsul meu la salutul d-tale, or cât de grații ar fi el?!

— Te vei răzima de... *prăbușirea*...

Aci acuzatul se înecă, tușește gestionat, cere un pahar cu apă, își șterge ochii de lacrimi, apoi continuă cu voce mai scăzută, îngroșată de amintirilor apăsătoare, în vreme ce decătorul de instrucție fredonează manța lui Mario din Tosca, privind pe fereastra care dă în curtea unei brițe de săpun și dela balconul căruia îi surâd un pluton de lucrătoare în țuri stacojii

— Mai departe...

Intr-o zi o doamnă a leșinat în stradă. Îngrămădirea oamenilor făcea cu puțință o mână de ajutor care îi buia neîntârziat, întinsă.

— E o femeie distinsă, se auzea șoșotelile celor îmbulziți în jurul întâmplării.

— Se vede că trebuie să fie de familie continuau alte șoșoteli mai în mână să se rostească.

— Vai ce frumoasă e biata de ea, cheiau alți curioși depărtându-se resonați de eroina accidentului!

— *Domnița!* Întrerupse afera judecatorului de instrucție pe asasin, prin asociatie de idei între imaginea parnerii lui Cavaradossi a cărui arie o trețea brusc și eroina procesului întrerumat, renunțând astfel subită grațiile fabricantelor de săpun, de curtea vecină!

— *Domnița!* Intări... *criminalul*, a privi undeva.

Am ridicat-o pe brațe din învâlmășul la rochiilor răfuite, deschizând mul cu superbele ei gambe prin mea bleagă și avidă de voluptatea lui altuia și care, pe ea, pentru un moment nu o atinge cu nimic!

Când și-a revenit în simțiri, ne seam pe patul proaspăt primenit rezervă de spital, potrivindu-i peștele între pernele stropite cu acid fenic, pul brodat cu aurul părului.

Așa că, prăbușirea de care se tem

venise mai curând decât s'ar fi așteptat, iar eu, la rândul meu, o rezemam de a mea, împlinind astfel împreună, capriciul întâmplării în grija căreia, din ziua Rusaliilor, lăsasem sarcina desfășurării unei dragoste vestite!

Administrația spitalului semnă o hârtie cu care mi se permitea accesul în rezervă, de două ori pe zi, la ore fixe, 9 și 7 înainte și după amiază, și la cari mă întâlșam cu o promptitudine exasperantă pentru d-na supraveghetoare, înscăsnat cu câte un pachet de trufandale, un buchet de flori înalte, tembele și surăzătoare, cari păstrează în indolența lor meditată, ceva din convalescenței unei suferinți care trece odată cu singășia lor — și cu o scrisoare de îmbărbătare în fundul legăturii cu merinde.

Infirmerul mă informa în poartă de starea Domniței, iar eu mă retrăgeam înfrânt, dezorientat și plâns, pentru a apare la ora următoare, încărcat cu aceleași târgueli, cu aceleași buchete și consolări, poetizate de durerea dinăuntru!

Într-o zi însă, autopsierul Budacke mă duse misterios sub un castan sălbatec din curtea spitalului, al cărui acoperiș îmi arăta dureros, zarzării întâlnirii din ziua Rusaliilor și sub umbra căreia continuam să-mi șterg lacrimile pentru îndurerata întemișată.

— Știi domnule dragă, la patul cucoanei d-tale mai plânge zilnic, un militar cu galoane multe, de aur, un țivil tânăr, dar cu mustața albă și un inginer frumos, cu părul lins peste cap!

Esită din spital și adusă tot pe brațele mele, pe patul ei de acasă, am întrebat-o, pentru a desmîși informațiunile hidosului Budacke:

- Mă iubești?
- Te ador!
- Cum?
- Ca pe un zeu!
- Și mai cum?
- Ca pe un idol!
- Și încă și mai cum?
- Ca pe un Dumnezeu!
- Cu ce m'ai putea încredința?
- Cu recunoștința mea neperitoare!
- Până când?
- Până în ceasul morții!
- Și dacă până în ceasul morții, un altul ar încerca să-mi ocupe locul, în sufletul tău?
- Laș fărăma!
- Jură-mi!
- Jur pe capul copilului meu! (copilul era al... nimănui!).

Apoi Domnița mi-a lămurit că, galoanele cele multe erau ale unui vechi prețendent la mâna ei — militar — pe care la refuzat, fără nici o explicație, dar care o iubea încă; că dl. cu mustața albă dar totuși tânăr, era un logodnic ratat, respins pentru defectul precocității mustății sale, dar care o adora neîntrerupt; că în sfârșit, inginerul cu părul lins pe spate, era cel mai... hotărât, dintre cei doi predecesori, și da numele și rangul său social, dar pe care, de asemenea, l'a respins pentru bărbiereasca și prea mult ticlucita lui frizură, dar care totuși, cu tot afrontul acestei argumentări a refuzului, a rămas îndrăgostit ei până la... moarte!

Dar nici pe departe aceste informa-

țiuni tipice și pentru cari nu aveam nici un drept a-i cere socoteală, nu-mi știrbeau ceva din neclintita mea îndrăgostire!

Mai târziu, proprietăreasa mă puse în curent cu noi antecedente și anume: Domnița primise concubinajul unui bogătaș care se grăbi să-i cumpere mobilă nouă și scumpă și pe care, după câteva zile de trai în comun, în lipsa înamoratului de acasă, concubina încărcă totul, dispărând și că, bogătașul reîntors, i-ar fi tras o sfântă de bătae, *sor cu moartea*, de a rămas femea cu leșinul care o imobilizase în strada din care, am ridicat-o și am dus-o la spital; ca apoi în-cuminițată, preparând — de ochii lumci — o căsătorie cu un vestit om de afaceri, infamia nu întârziă să se repete, iar... vestitul om de afaceri să se prăpădească într'un acces de cord, în fața eroinei îngrozită, în vreme ce, în dulapul lui de lingerie, genunchii... *amanului intrus*, loveau ușile șifonerului în frigurile unei eventuale percheziții care putea să-l piardă; că, în fine, ceva mai târziu și mult mai... cuminițată, cedă insistențelor unui negustor burdușit de acțiuni, făcând CASA NOUA — casă în care se mai strecura tiptil, în linsa ghișuitului de acțiuni... un sublocotenent care îi era... frate, un locotenent care îi era... văr și un căpitan care îi era... cumnat!

Negustorul cel încărcat de acțiuni, prinzând de veste că această trinitate genealogică nu este decât o înjosire a lui deghizată, izgonise Domnița din casă alungând-o pe străzile în care i-am cunoscut frumusețea și am preamărit-o sub zarzări, în sărbătoarea Rusaliilor, adică în ziua pogoririi pe pământ a „Sfântului Duh”, și a dragostei ce așteptam de 44 de ani!

Și totuși și aceste lămuriri neîndreptățindu-mă la nici un fel de răfuială, ca unele ce se raportau la o epocă în care Domnița era mult departe de evenimentul întâlnirii cu mine, continuam să o zeflic mai departe!

Ca divertisment de mahala, băcanul din colț mă puse în curent cu existența unui copil, de o frumusețe rară, a cărui fotografie era încrustată în poșeta Domniței, de al cărui tată nu se știa nimic, dar care era, în schimb atribuit, pentru informarea celui dintâi amant, unuia din sumedenia predecesorilor săi amantii!

Dar copilul nu era cu nimic vinovat! Il adoram ca și pe maică-sa... Domnița — fructul frumuseții lui inocente, fiind fructul tubinei celei mai dezastroase dintre frumuseți!

Și apoi, de ce nu ar fi fost și ea însetată de fireasca veleitate de a se fi numit și ea, *mamă de copil*!

O pianină își înăbușa gloria pântocului ei melodios, sub greutatea unei cverturni încărcată de fotografii anoste și de vase asimetrice.

— Cântă-mi ceva... cântă-mi dansul Villagoise!

— Nu pot — am unghii și nu mă îndur să le tai pentru capriciul unui menuett — vreau să-mi păstrez manecura!

Pianina era însă a fetei proprietăresei și află curând, dela ea, că Domnița nu știe să cânte boacă!

Dar în schimbul totalei ei lipse de cunoștinți muzicale, îmi trebuia iubirea ei mai departe!

Într-o zi, umblând prin sertare, am dat peste un buletin de suspectă identificare a proprietarului lui, în care

era trecut un alt nume decât cel al posesorului firesc, buletin pe care totuși îl purta ea!??

Pentru înflăcărea mea dărză, n'avea nici o importanță dureroasa ei decădere... clandestină!

Dragostea nu are scrupule, dragostea este imorală, infinită și dezbrăcată de orice abnegație, ca și prostituția — în mirajul ei oamenii prostituându-și sufletul — ceea ce e mai de preț decât trupul care se vinde!

O vecină de vis-avis, îmi șopti misterios, într'una din seri pentru ca... să nu ne vadă nimeni, că o nepoată de a Domniței, fusese vândută unui tăbăcar, pe un preț sălbatec de infim, prin intermediul... Domniței, pentru ca, la rândul ei, să poată cucerii grațiile pecuniare ale tăbăcarului frivol și despre care se vorbea că și-ar arinde țigartele cu bancnote dela 100 lei în sus!

Satisfăcut, tăbăcarul trimise la plimbare pe Domnița și cu ea și pe rajul ei!

Și povestea acestei escapade de misiție carnivoră, mă lăsă destul de rece — neomenia... — oamenilor reputându-mă înălțura din drumul dragostei ce mi-am ales!

La... „curtea Domniței” se pripășise, fără să-i cerceteze cineva rostul, o femeie.

O femeie uricioasă, suspectă și indecisă, cu părul scurt și vopsit. Vopsea proastă... incoloră, infectă și respingătoare — un cap lăet de hoț de drumul mare, ciut, aspru și respingător, arare ori înviorat de un zâmbet căsnit, poruncit, deghizat — un zâmbet prevestitor de rău, un zâmbet ghinionist, de cobe care cântă în apropierea oamenilor cari mor sau în preajma unui cataclism! Femea cea dubioasă se înfrupta din dumicații de după chefuri ai Domniței și purta îmbrăcămintea și încălțăminte pătată de sosurile și de șampania deoboșeriilor ei. Unghiile îi erau, de asemenea vopsite, cu carminul vrăjitoarelor turcoalce, iar în chica ei de narcliser feminin, luceau pieptenii știrbiți ai Domniței!

Proprietăreasa vorbea că i-ar fi intermediara negocierilor ei dubioase, trupești, în vreme ce Domnița mi-o trecea drept femea ei de companie, mai târziu mâna ei dreaptă, ceva mai târziu, sora ei de lapte, mult mai în urmă, sora ei vitregă și în sfârșit, mai în urmă de tot, la o închinare a maharelor onomasticeii ei oculte, *sora ei de sânge*!

Calitatea, sub raportul genealogic al acestei otrepe cu cap de femeie, în casa Domniței, îmi era tot atât de indiferentă, precum proprietăresei căreia i se înnumăra punctual chiria prin femea cea suspectă, îi era indiferent dacă gologanii i se aduecau de codoașe, de femea de companie, de mâna dreaptă, de sora de lapte, de sora vitregă, sau de sora de pur sânge a Domniței — numai chiria să fie!

Toate Margaretele Gauthier își apropie anturajului lor maladiv, o „Prudence” a cărei jehmăneală, pe față, îi procură o voluptate de stranie superioritate și, la rândul lor, toți chibiiții acolorasi Margarete Gauthier, își fac mână bună pe lângă asifel de hiene omenesti, îngăduite să-și devoreze victima în apropierea alcovului stăpânei, cu încredințarea că, din ele își creiază o punte prin care pot ajunge mai ușor spre grațiile trândavei suverane!

— Mult oare ai să mai mă fierbi până

să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biurul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

Intr'una din zile a bătut la poarta mea pârtească cineva. Am esit aforă.

Un domn se recomandă, contrariat în funerie: Suansohn Zulufunbruck, — „Acentură și Comision”.

Am întrebându-mă dacă înemerise numele meu, ceru să-mi vorbească neînțeles.

Dar Domnule ce s'a întâmplat de mă deranjezi la vremea asta?!

— Nimic grav și totuși foarte grav! Fu și cu doamna Beatrice Zulufunbruck, soția mea, vă plângem!

— !!!

— O doamnă, imediat vecină nouă, printr'o singură desăvârșită a ulucii, vă insultă trivial și cu zi ceas cu ceas, erodind cu cadou ce-i trimiteți. În compania unei vrăjitoare care trăiește din produsul comerțului corpului ei însuși adică al doamnei care vă înjură. — Vrăjitoarea, care, când ti este soră, când ti este misită — o misită care nu-i este nici soră și nici misită — o parazită care își râde de toți hoerii cari îi vin în casă și din runga cărora se hrănește, în cap cu ea, cu aceeași doamnă care vă ultragiază, culegând gologani de pe la toți și dela ea — doamna care vă stropeste zilnic cu noroiul ochărilor ei și pe care totuși o adorați într'asfel!

Năduful din eror și ciocanul din sale pe cari le-am simțit în inserarea despărțirii din sărbătoarea Rusaliilor, se repetă mai arig, înfigându-mi de data asta, în tâmpile aprinse, un tăș!

Și care este interesul d-tale în această cruciadă?

— Omenia!

Dovezi!

— Astăzi chiar i-ai trimis o toaletă — este adevărat?

— Este adevărat!

— Vai ce mai toaletă! Am să o îmbrac numai decât și am să ies la plimbare cu... Mislică al meu! strică Domnița în curte, cât o lua gura! Mislică al ei e un sofatur, postat la chioscul de ziare de vis-avis și care o aduce noaptea târziu, acasă, beată... *ne aratis!*

— Intr'o zi i-ai trimis persici altele!?

— I-am trimis!

— Și cine crezi că le-a devorat? Femea cu chica de lăet și cu unghiile hoite, în vreme ce Domnița, muscând în silă din carnea însângerată și fructului divin, zvârlea ne fereastră numele, bombănind insulte la adresa d-tale, socotind o deriziune pentru trebuințele casei ei de a i se fi trimis, în loc de parale, piersici!

— O candelă i-ai trimis?

— I-am trimis! Fra candelă în lumina căreia mama își răzimese nădeidea. Să de ani! I-am trimis-o ei, să se roage ca și mama, să-i arunce anii!

— Candelă mai era însoțită și de o scrisoare, extrem de mișcătoare, în care, cuvintele de sus erau intercalate într'insă, cece făcu ne vrăjitoare să și înalte în dreptul ochilor, prin prefăcătoria ei învinsă, sortul, pentru a-si ascunde câteva lacrimi, în vreme ce Domnița, căreia i se adresa candelă și scrisoarea, te blestema de așa urșită cu care îi gratifică tinerețea, zădărușind către vrăjitoarea care se izmenise o vreme cu ochii în sort, că ei nu-i trebuiesc asemenea ofrande ci chiria care bătea la ușă! Și apoi ce vrei să mai cunoști d-ta? No!

care suntem destul de departe de prefăcătoria ei, vedem cece nu poți vedea d-ta, sau nu voești să vezi, când îi stai cu capul între genunchi, atât de aproape! Anume, când o alinți, se zbeguește că e bolnavă și când pleci râde că ai fost atât de tânt și ai crezut-o! Beatrice a mea și cu mine, ne tăvălim de răs, dar când ne trece cheful, ne întristăm profund și te compătimim îndedung!

De aceea am venit, destul de târziu dar destul de revoltat, la d-ta!

Am tras înebunit zăvorul.

Trecuse anul dela Rusaliile celei din-tăi întrevederi.

Suansohn Zulufunbruck venise cronometric în seara zilei anului încheiat, de la aceleași Rusali. Pretextul înăzuirii era dar prilejuit. Poarta curții Domniței se lini într'o icnătură seacă de ulucă și furtuna indignării mă împinse în miolocul odăii.

Domnița visa!

Vrăjitoarea cea tunsă scurt și cu unghiile înmuiate în oala cu băcan, mă asigură că Domnița visa... la mine!

Ovraiel Suansohn Zulufunbruck se pierdu în întunec pentru a fi la adăpostul consecințelor cataclismului vremei răfueli.

Pientul Domniței era descolit, profund turburat de planuri negre în perspectivă.

Rusaliile mă protejau — prea o ado-

CÂND S'A INTEMEIAT JUNIMEA

Asupra datei când s'a întemeiat societatea „Junimea”, al cărei animator a fost Titu Maiorescu, istoricii literari sunt astăzi cu totii de acord. E anul 1866. Imprejurările în cari a luat naștere „Junimea” sunt mai puțin lămurite. Pe vremuri, acest subiect era un izvor nesecat de glume, mai ales în sânul „Junimei”. În *Amințirile* lui Gheorghe Panu sunt rezervate câteva pagini amuzante acestei permanente controverse.

„Junimea” ținea în fiecare an un banchet festiv. La fiecare aniversare, d. Iacob Negruzzi ținea un discurs, în care încerca să stabilească originea „Junimei”, iar Vasile Pogor, unul dintre întemeietorii faimoasei societăți, intervenea cu următoarea întrepruzere: — „Domnilor, nu vă potriviți minciunilor lui Negruzzi, el nici n'a fost atunci, nici nu știe, vorbește din auzite. Eu chiar, care am fost, nu pot să precizez nimic, nu știu dacă geniala idee a înființării „Junimei” ne-a venit în 1863. De aceea, să declarăm cu toții că asupra nașterii „Junimei” nu se poate ști nimic, căci originea ei se pierde în noaptea timpurilor...”

Dl. Iacob Negruzzi susținea îndărătnic, că ideia înființării „Junimei” i-a venit lui Titu Maiorescu pe când, într'o seară, se oprise să stea de vorbă cu Vasile Pogor în dreptul unui felinar din fața bisericii Trei-Sfete. Dar Vasile Pogor nu recunoaște amănuntul: — „E adevărat, că ne-am oprit înaintea felinarului, dar nu pentru a discuta, ci pentru altceva...”

La „Junimea” gluma nu era niciodată disprețuită, chiar când părea cam pipărată.

rasem ca un smintit — și de aceea te oferea acum locul unde trebuia să te tesc.

Dintr'un colț, rubinul candelii mele — candelă ultragiată pe nedrept așternea, precis, în dreptul inimii, loc unde avea să i se sape rana îndureră mele!

Am strigat-o pe nume.

Instinctiv palmele-i, înfierbântate, patimi, îmi încheștă pumnii în pumetii.

Dar stiletul re care-l visam la coapsa de Domniță, fu mai grăbit decât apărea ei târzie!

O ată de sânge se rostogoli, din corodulungul rodoabelor și spre satisfacția familiei Beatrice și Suansohn Zulufunbruck, Domnița își dete duhul în mâțele pe care o ridicasem din stradă, care o cunoscușem!

Urmează semnătura judecătorului de instrucție, rezumatul dezbatărilor și verdictul de achitare al juraților.

Decizia Curții a fost dată de miezul nopții, exact la un an după Rusaliile cari au urmat asasinatului.

Mai urmează apoi, semnătura peștii în frica lui Dumnezeu și a oamnelor, pe onoare, conștiință și răspundere, primului jurat!

Și mai jos la dreapta: „RUSALIILE

SĂRMANUL KLOPSTOCK

CULTUL CATEDREI

Titu Maiorescu a fost toată viața pasionat al îndatoririlor sale de profesor. Patimile eruditului critic erau fructul paradoxal al unei severe discipline morale. Prețuind mai presus de orice rolul său de dascăl, Titu Maiorescu avea cultul catedrei. Ca un mare profesor odăidile invizibile ale științei, el nu ocotea Universitatea cu o eleganță neglijentă, ca Alexandru Odobescu, nici nu-si răscotea ascultătorii cu laf fierbinte a elocvenței ca, mai târziu, Nicolae Iorga, ci oficia cursul său rezumat cu o sfințenie rituală de interpretare eternității.

Nu lipsea niciodată, nu întârzia niciodată, nu se înflăcăra niciodată, înțâmpinare îl caracterizează. Titu Maiorescu își ținea cursul seara, între 6 și 7. Nimic nu era în stare să-l abată de îndeplinirea obligatiei, pe care și-o îmbrășa de propria sa conștiință. În 1901 Titu Maiorescu era ministru de justiție în guvernul prezidat de Petre Caraculă, acest guvern a fost răsturnat, după o scurtă sedință la Camera. În ziua de 10 Februarie 1901, printr'o motiune de cenzură, guvernul a fost răsturnat, după o scurtă sedință la Camera. În ziua de 10 Februarie 1901, printr'o motiune de cenzură, guvernul a fost răsturnat, după o scurtă sedință la Camera. În ziua de 10 Februarie 1901, printr'o motiune de cenzură, guvernul a fost răsturnat, după o scurtă sedință la Camera.

Prăvănit, ca toți ceilalți semeni săi, de slăbiciuni omenesti, Titu Maiorescu avea suprema cochetărie cerebrală de a părea ridicat de-asupra lor, la altitudine unde larha otrăvitoare a morții propriu nu izbutește să câștige.

CEI TREI FRĂȚI

de MIHAIL LUNGIANU

A fost odată un român, sărac, sărac-
băt pământului; dar cu credință ne-
rămutată 'n Dumnezeu și bun la ini-
țiale nevoe-mare. Ii murise nevasta și-l
lăsa cu trei copii mici, pe cari i-a
crescut el, cu chin mult, cu greutate
mare.

Acu venindu-i și lui rândul să se
ducă depe lumea aceasta, se căina a-
marnic în sufletul lui, că-și lasă copiii
fără de avere și fără nici un rost, în
lumea, plină de nevoi și de răutate. Și
nu putea să moară din pricina aceasta.
Se chinuia, muria și învia, fără să-și
dea însă sufletul de iznoavă. Dar milos-
tăvindu-se de el bunul Dumnezeu, i s'a
arătat în vis, în cumpăna morții, și i-a
fost spus ce moștenire să lase la copii.
Și chemându-i la el, li-a zis:

— Feții mei, acu eu o să vă pără-
esc. Mă duc la Dumnezeu. Voi știți
căm fost și mor om sărac. Nu vă ră-
mâne nimic de la mine. Țiu să vă las
țesă cu limbă de moarte un sfat de care,
dacă-ți ține seamă, o să vă fie bine.

Să fiți muncitori. Să mulțumiți lui
Dumnezeu și de mult și de puțin, și de
bine și de rău. Să vă purtați cinstit. Să
nu furați, să nu mințiți, să nu 'nșelați,
și furtu' și minciuna și 'nșelătoria n'au
născut în stare să vă facă vre-un rău.

Să vă iubiți între voi, ca adevărați
frați, să vă îndogățiți la or ce. Să pu-
neți cu toți umerii la nevoi. Să nu vă
'ncontrați, să nu vă ciondăniți. O zice
unu o vorbă. Al lalt să n'o 'ntorcă
îndărăt, or să 'mpingă păcatu' pe ca-
reva să n'o ia 'n seamă. S'o prețue și
să caute s'o rotunjiască, s'o desăvâr-
șiască. Înțelesu-m'ați?..

Copiii se plecară cu evlavie adâncă
asupra lui și-i sărutară zmeriți sfân-
ta-i dreaptă, după care îi puseră tus-
trei lumânarea 'n ea și-i închiseră cu-
carnic pleoapele.

Rămăși ei singuri, se uitau unu 'n
ochii celui-lalt.

Zicea unul:

— Să mergem la lucru!

Celălți nu 'ntrebau: „Unde? „Inco-
tro?” și „La ce?”; ci-i împliniau apusa:

— La arat!

— La boer! primăvara, or:

— La oraș!

— Ca salahori! vara.

Și ce ziceau ei și făceau.

De 'nsurat, nu s'au 'nsurat. Știau că
nevestele 'or să se certe 'ntre ele și o
să facă să intre dihonă și 'ntre ei. Hă-
lăduiau toți la olaltă în casa părin-
tească.

Cu 'ncetul-cu 'ncetul au prăsit ei boi,
car și plug. Arau însă omenesc: doi
brăzdau ogoru' și al treilea semăna. Mai
aroi au mai făcut rost de doi boi și de
un car. Au cumpărat și ceva pământ,
pe care-l munciau tot d'avalma. Le mer-
gea bine și mulți începuseră să-i duș-
măniască.

Acu, prin părțile locului, se făceau
furturi dese și multe.

Leneșii din sat vestiau pe hoții din
lumea largă, unde și când să dea lovi-
tura, și acela veniau, luau muncuța oa-
menilor și o treceau din mână 'n mână,
până i se pierdea urma. Se vorbea că

șefii hoților erau oameni cu stare, cari
aveau trecere la pomoșnici, la zapcii și
la ispravnici, cu cari 'mpărțiau prada,
așa că nici odată nu se dovediau.

Și mergându-le lor bine, prăsiind două
perechi de boi, cumpărând pământ, au
intrat în gura lumii, de care să feriască
Dumnezeu pe tot omul. Și a și căzut
năpasta pe ei; s'au văzut într'o bună
dimineață cu doi boi lipsă. Sai în sus,
sai în jos, de geaba. Pe cine să pue vi-
na, de cine să se lege?... Stau așa și se
uitau unul la altul. Se 'ntrebau numai
din ochi și dau răspunsuri din umeri,
până ce odată cel mic zice:

— Știți ce, mă, nene, hai să-l ghi-
cim!

— Hai!

— Hai! ziseră și cei doi.

— Cine ni-a furat nouă boii era 'n-
nalt! vorbește cel mic.

— Cu cisme 'ncălțat! urmează cel
mijlociu.

— Și cu cococ îmbrăcat! Împlinește
cel mare.

— Gras și voinic! mai zice prisnelul.

— Cu mustața mare! nu se lasă me-
zinul.

— Și-l cheamă Vlad! îi pune vârf ba-
rosanul.

— Să mergem, să-l cătăm!

— În oraș!

— În târgu' de vite! 'ndeamnă ei rând
pe rând.

Se duc la zapciu, le dă un călăraș.
Merg aroi în gloată, dau târcușle ici-
colo, până zăresc un om înalt, gras,
cu mustața mare, îmbrăcat cu cococ și
'ncălțat cu cizme.

— Uite, ăsta e! strigară d'odată tus-
trei.

Călărașul se făcu roșu:

— Păi cum îl cheamă?...

— Vlad! Nu?...

— Vlad! Da! îngână el. Da' ce aveți
cu mine?

— Să ne dai boii, ce ni s'au furat!

— Ce? Glumiți?... se 'nnăspri omul.

— De n'ți dovedi-o, dați de dracu'!
fi sperie călărașul.

— Las, pe noi!

— Sunt om cinstit, cunoscut d'un țiu-
nut întreg.

— O fi, da' de boii noștri dummeata
știi.

— Așa? Bine! Să mergem la zap-
ciu.

Și-l ia călărașul pe bănuț și-i ia și
pe ei:

— D'acu merge pe 'nfundat pușcăria:
or unu', or alții.

— Ba nouă să ne dea boii!

— Or să ni-i plătiască!

— Și să rămăe 'n plata Domnului!
vorbiră cei trei frați.

Ajung ei la zapciu. Bănuțul se duce
buzna 'n casă și-i spune tărășenia. Să
păzitorul legii vine 'n cancelarie, vor-
bind aspru, mâniaș:

— Ei să-mi spuneți voi, de ce bănuți
pe omu' ăsta?..

— Ni-a venit nouă așa 'n gând!

— Odată la tus-trei!

— Fără nici o 'ndoială! răspund ei.

Și zapciu, tot mai mânios:

— Va să zică, nu l-ați dovedit!

— Ba dovedit!

— Răsdovedit!

— Prins și cu mâna 'n oală! vorbesc
frații.

— Cum așa? se răstește slujbașul.

— I-am ghicit pe ei dintr'o lume 'n-
treagă!

— Fără să-l cunoaștem, or s'auzim
măcar de el!

— Și am pus mâna dintr'o dată pe
ei! dau lămuriri cei trei frați.

— Asta nu e de ajuns! se oțări zap-
ciu.

— Noi zicem că e el!

— Noi știm bine că e el!

— Noi ne punem capu' jos că e el?
se 'nfig frații.

— Dacă miergeți voi așa siguri cu ghi-
citu', stați să-mi ghiciți și mie ce o să
vă 'ntreb. Și, de n'ți nemeri, vi s'a 'n-
fundat. V'ați pierdut capetele! se ră-
stește slujitorul dreptății. Și se duce a-
poi repede 'n casa de locuit, că o avea
lângă cancelarie, și vine cu ceva 'n bu-
zunar.

— Ce am eu aici? Întreabă el.

— Ce e, e gozoneț! zice fratele cel
mare, repede, fără să stea mult pe gân-
duri.

— Și galben! urmă cel mijlociu.

Zapciu o sfecleşte. Incere să 'nghi-
ță 'n sec. Mișcă mâna 'n buzunar și că-
pătă față.

— Și cum se chiamă? îi cercetă el
grăbit.

— Ce ai în buzunar, or ce ții acu 'n
mână? ceru lămuriri cel mic, zăbind
așa 'n doi peri.

— Ce ții în mână! vorbi apăsăt
zapciu.

— Lucrului ăluia îi zice... portocală!
închea prisnea. Împărțitorul dreptății
scose, sfios, mirat și ușurat portocala
din buzunar și, uitându-se la bănuț, îi
zice:

— Plătește, omule, banii, că te-a ră-
mas.

El: — Nu si nu! Doamne ferește! Să
mergem la ispravnic!

Dacă ajung ei acolo și-i spun păntania,
într'ăi bănuțul, în patru ochi, mai marele
dirigătoriei, vorbește apăsăt:

— Să vă 'ntreb și eu ceva, da' de n'ți
ghici, v'ați totit! Ce avem noi trei în
buzunare, adevă eu, zapciu și omul
ăsta?

— Ceva rotunior! zice cel mare.

— Și cam galben! vorbi cel mijlociu.

Zapciu și ispravnicul încep să răză:

— Ați luat-o tot cum știți voi! Cre-
deți că 'n toate zilele-s Paști?... Mai sunt
și Rusalii!

Fratele cel mic se 'ncruntă și trânti
răspunsul:

— Și-i zice... rușine d'ăle mari!

Ispravnicul sare 'n sus:

— Cum îndrăznești să vorbești așa
ceva?..

Pentru că ce e, nu e muncit! răspunse
înfîpt fratele cel mare.

— Pentru că e... de furat! răspică
vorbele și cel mijlociu.

— Pentru că-i prețu'... boilor noștri!
fi nuse vârf cel mic.

Ispravnicul rămase năuc și cu el și

critica literara

G. TOPĂRCEANU: „Migdale amare“

(Versuri umoristice și fanteziste)
Ed. Cartea Românească

G. Topârceanu, dacă ar fi trăit la Paris, ar fi fost regele cântonetei. „Bala-dele“ sale vesele și triste ar fi fost cântate pe multe scene bulevardiere și ar fi fost angajat — pentru toate revistele de sezon, — dela diversele teatre și varietăți — gras plătit de managerii însărcinați cu amuzarea Capitalei lumii.

Încercându-și activitatea la „Viața Românească“ din Iași, prin ea și-a câștigat „gloria“ și din cenaclul moldovean, cu complicități amabile, a aluns premiul național de poezie.

Este un versificator prodigios, cu vaste rezonanțe epice, lirice, glumete, — superficiale. Pare că scrie pentru revistă și este poate, poetul care se adresează celor mai sibiariți iubitori de poezie amuzantă. Ar fi fost un Catul, dacă n'ar fi fost, în concenție, rudă cu Ghiță Ranetti, și nu l'ar fi luat re dinainte vâltoarea noutății, cu orice preț, în ritm în vers, în rimă, în tămăiere. Isi iubeste până la moarte pe prieteni: le didică poezii, astfel D. Sadoveanu e cântat, ca și prozaicul domn G. Ibrăileanu, cu harba de artilher armenesc.

Poezia lui Topârceanu e delicioasă și dacă n'ar fi banală câte odată — ar fi feerică. Versuri impecabile ca formă, antrenante ca sunet, desăvârșite, dar, usoare, necredincioase, ca valul trădător, caprițioase ca:

O, Muza mea cu nasul mic
Și coapse fine
Abia sculțate din nimic,
De ce te-ai dus de lângă mine?...

zapciul și bănuțul. Bagă mâna 'n buzunar și scoase un napoleon:

— Mi-l vâriși fără să văd! muștră el blajin pe hoț.

— Și mie! îngână zapciul, scoțând partea lui din furt.

Și, scotocind chimirul și răsturnând din el o bucată de aur, la fel cu cele două, hoțul o 'ntinse fraților:

— Na! Și acu ce mai vreți?... Boli-s tăiați și mâncați. Cu banii lor vă cumpărați alții.

Cei trei frați, mulțumindu-se și cu atât, au împărțit cei trei napoleoni și au plecat cu voce bună, mulțumind lui Dumnezeu, c'au scos-o bine la capăt din atâtea dandanale.

Dintr'asta li-a mers vestea sfoară 'n țară și veniau la ei oameni păgubași, să le ghicească și fete mari, când așteptau să se mărite, și bolnavi și toți necăjiții, și ei au prăsit avere, s'au îmbogățit și au trăit fericiți până 'n adânci bătrânețe *)

Pitești 1929 Ian. 27 MIH. LUNGEANU

*) A apărut în volumul „Alte Povești“.

Ti-am prins în părul inelat
Vre-o floare artificială?
Te-am ofensat
Cu vre-o metaforă banală?

Ori mi-ai bătut vre'odată în geam
Și spiondnd perdeaua trasă,
Te-ai supărat că nu eram

Acasă?...

Anoi ti dă drumul fanteziei să vagez
bondeze, să se joace cu cuvintele, imperial să împrăstie imagini, rime regale, — o de n'ar fi atât de ușuratic poetul!

Vrei poate macii din livezi
Pe toți cu mâna la să-i scuturi?
Sau te distrezi
Cu pălăria de pe fluturi?

Topârceanu are o temă ce o desvoltă, în zece, în o sută de stampe, cu toane, după inspirație sau nevoie tipografică. Cea mai caracteristică bucată din volum — ca manieră — este *Cioara* și după ea, ca factură sunt toate:

Cămnu-i alb ca un cearceaf,
Pând în zări se desfășoară...
Sus, pe-un stâlp de telegraf,
S'a oprit din zbor o cioară.

Nemișcată 'n vârș de par
Ca o acvilă pe'un soclu
Oacheșă ca un hornar
Și neagră ca un cioclu.

Mai departe ti dă:

Sub nemărginitul cer;
Singuratică și mică
Cât o boabă de piper;

Nu se lasă: „Găbovă ca o festilă, într'un cap de lumânare“, „ca o muștră imobilă de barap cu nasul mare“.

Si-o compară cu „o paiură trăznită“, „un ou de ciocolată“, „prună afumată“, „muzicant în frac“, „cuvioasă ca un porcă și zmolită ca un drac“, „incomodă în soare ca un gunoi în ochi“, „nefastă ca un chibit ce-ți stă'n coastă într'un joc de bacară“, suspendată ca o notă re un portativ gigantice“, slută ca o hotentotă părăsită de amant“.

Și așa înainte încă cincisprezece strofe. — rutea să scoată un volum...

Majoritatea bucăților sunt teme de aceste desvoltate la infinit, — sau mai puțin: jocuri de cuvinte, oriul risipit de un versificator ce n'are estămpăr... „Noembrie“ e o bucată re un album al unui poet plictisit, căutând rime:

Plouă stupid...
Cerul își scutură
Ca dintr'o ciutură
Frigul lichid

Cărduri de ciori —
Neagră pecingine,
Flori de funingine

Zboară sub nori...
Cât un Larousse.

Plouă perfid
Ș'n doză minimă
Picurd'n inimă
Neant acid.

Plouă de sus...
Toamna ironică
Imi scrie o cronică

(O halima, —
Pentru că nu cere
Nici introducere
Nici „va urma“).

Plouă placid
A... e... i... o-u-ă
Dacă continuă
Mă sinucid.

Și noi!... Sunt bucăți întregi, demne de revistă umoristică. Acestor nimic le lirosește ceva ca să fie poezie vârată? Desigur: seriozitatea. Profundă epidermă care gădila plăcut și care muză; dar nu reține; nu te ia de guler să gândești. Răzi, cel mult, te mai departe.

Este natural ca o asemenea poezie de „farafisticuri“ să placă și să aibă succes, uneori, dar valoarea literară de multe ori de referință. Artă e serioasă și, dacă glumește, ori râde hohote doare, ori râde acum, râde Topârceanu este un amabil tovarăș care dă din cap și râde mereu. E de cios câte odată, agasant arareori, pe cut întotdeauna. Cultivă un gen care este al lui: Cântonetișt, zeflem, derivă direct dela „Junimea din Iași“ multumim pentru clipele amuzante în aceste vremuri prea triste în care să gustăm poezia adâncă. Prefația comediei, tragediei, cinematografului. Topârceanu este omul timpului, stie să amuze și să plăcă. Si-a găsit calea succesului, care se confundă pe fru moment, cu acela al gloriei, când e glorioasă.

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut: în Editura *Culturei Naționale*: DIMITRIE C. OLANESCU, și opera lui, de N. Petrașcu.

În aceeași editură: IOAN MINO viața și opera lui în 65 de ilustrații N. Petrașcu.

A apărut volumul „Pasărea-Rădăci“ nuvele de Al. Cazaban, pe care l'a recenză într'unul din numerile viitoare

PLASTICA

EXPOZIȚIILE

În galeriile „Regina Maria” (calea Victoriei 83) expune „grupul celor patru”: Sculptorul O. Han și pictorii Ștefan Dumitrescu, N. N. Tonitza și Fr. Șirato.

E cel puțin un exemplu de bună camaraderie acest cuartet de plastici care se prezintă publicului în fiecare an. Într-o răși denumirea formației lor, nepermițând absenți la apel, le oferă avantajul unui stimulente reciproc prin angajamentul mutual d'a fi pregătit fiecare la vreme, să se prezinte onorabil în ansamblul anual.

Pentru cei cari se vor întreba eventual cari sunt afinitățile ce stau la baza acestui legământ, cred că e mai bine să caute răspunsul în considerații de ordin mult omnesc decât artistic.

Nu e neapărat indispensabilă o comună de credințe și resurse emotive în artă (ba chiar din contră, poate) pentru ca un număr de slujitori ai acestuia să poată sta uniți prin interese comune în fața vicisitudinilor carierii lor.

În cazul de față se poate spune că identitatea de aspirații în principii generale, nu împiedică pe cei patru să se deferențieze — spre cinstea lor — fundamental prin condițiunile cari alcătuiesc fondul personal.

În prima sală, prezintă un număr, mai mult calitate decât cantitate, de bronzuri: portrete, capete de expresie, naturi și câte-va studii mai mărunte.

Dl. Han se precizează tot mai viguros în fiecare studiu nou.

Peste echilibrul volumelor prinse în ansamblul armonice, artistul face să plu-

tească sufletul spiritului ce caută dincolo de materie.

Lucrările d-sale sunt dintre acele ce se resimt în deosebi de controlul permanent al unei laborioase inteligențe.

E de remarcant în expoziția d-sale din acest an o bună temperanță și observare mai atentă a formelor greoaie cari voiau câteodată să sublinieze la exces intențiunile de caracter. Impresia de calm care rezultă îi adaugă o nouă calitate.

În portretul poetului Eminescu e destul de vizibilă preocuparea artistului d'a încheia în bronz expresiunea reconstituită din interpretarea operii marelui gânditor.

Ștefan Dumitrescu. — Prezintă un bogat ansamblu de lucrări pe motive foarte variate. Grupările de personaje sunt mai îndrăzneț și mai bine înținționate chibzuite atât din punct de vedere al compoziției cât și al emoției interioare, ca în alte dăți. Sub acest din urmă raport e destul de clovență năzda de respectabile dimensiuni „Stălpni bisericii” cu cei trei bătrâni în pioasă reculegere în fața altarului. Altminteri subiectul e destul de inerat prin monotonia lui, spre deosebire de „Mama și Copiii” bogat în prilejuri de calitate.

Coloritul cald și săvânit câștigă prin greutatea pastei și raportul luminilor bine observat, oferind impresia de soliditate.

N. N. Tonitza a cărui paletă e un necesat izvor de lumină și culoare expune în „grupul celor patru” lucrări relativ

puține. Să nu uităm că pe cele mai multe — dacă nu chiar și pe cele mai bune — artistul le păstrează pentru expoziția personală care, desigur, nu va întârzia să aibă loc.

Se pare că pentru un moment, Tonitza ne dă „din toate câte puțin”: nud, flori, naturi moarte, copii — ca într'un ispititor „probar” al bunurilor ascunse încă în atelierul lui.

Tonitza își urmează ascensiunea pe aceeași traiectorie.

Vraja coloritului, puritatea tonurilor, vigoarea expresiunilor, observarea materiei și caracterului, prin prisma unei personalități definitiv conturate, — sunt câteva din nenumăratele calități ce se întrec să ne apropie de opera acestui visător al paletelor.

Mă opresc aci. Prietenia adâncă ce mă leagă de acest camarad jensează entuziasmul meu. Nu-i exagerez însă meritele din prietenească dragoste, dar îl iubesc cu atât mai mult cu cât prețuiesc în el pe artist.

Fr. Șirato. Același colorit fierbinte, cu jenante erudități, pe care îl cunoaștem. Desenul conștiincios în general, e stăruit în capetele de expresie, studiate cu serioase veleități de construcție.

Naturi moarte de un plăcut decorativ în impreciziuca lor.

Motive luminoase și bine echilibrate în pagină vădesc însușiri prețioase de compoziție.

D-nul Fr. Șirato pare fixat într'o formă definitivă.

C. VLADSCU

TEATRUL

TEATRUL MIC

PANȚAROLA — 3 acte — de TH. MUȘATESCU

În gustul spiritului boulevardier, care în acii din urmă, a invadat scenele multora din centrele apusene, tânărul literat Th. Mușatescu a ticluit și pentru publicul de pe malurile Dâmboviței o înscenare aparținând genului la modă.

Preocuparea de căpetenie a unor asemenea înscenări este să amuze publicul.

Și în acest punct de vedere „Panțarola” d-lui Mușatescu a utilizat cu atâta meșteșug șurubăriile rețetei parisiene, încât, în multe scene, ea apare ca o pură localizare a originalului apusean. Aceleași efecte de hilaritate extrase din comicul și neprevăzutul situațiilor, din înfățișarea humoristică a personagiilor, peste care serpucește viu și vaporos — de multe ori liberin — duhul nervos al dialogului.

Desa aduce, însă, și o notă personală — în fixarea punctului de plecare al temei comice.

Un buchet de flori destinat unei femei soare, ajunge, prin nedibăcia comisioanelor, în casa unei familii „onorabile”,

care locuia la un etaj mai jos. Buchetul acesta conduce tot firul intrigei și toată țesătura comică a încurcăturilor. E un buchet revelator, care desvăluie pe rând: întâi infidelitatea soției demne și respec-

Tudor Mușatescu

tate, apoi infidelitatea soțului, un nătăfleată-crai, cu accese de demnitate conjugală, ambele infidelități complicate cu infidelitatea amantului de profesie al doamnei și cu infidelitatea amantei de profesie a domnului.

E o tragere pe sfeară generală, cum se întâmplă uneori la jocul de panțarolă în trei, când ies toți păcăliți. Numai că

în „Panțarola” d-lui Mușatescu ies toți „incornorați”.

Pentru spontaneitatea acțiunii și pentru unitatea tinutei comice a vodevilului devine necesară suprimarea unor scene centrifugale, mai ales din actul al 3-lea.

Distribuția rolurilor n'a fost din cele mai adecuate resurselor artiștilor, cari au format ansamblul. Numai d. Niulescu-Buzău s'a simțit bine plasat în rolul detectivului, din care humorul său firese și concentrat a scos o adevărată frescă de comedie pură.

Recunoaștem strădania d-lui Mișu Fotino de a detalia ticurile unui nătăfleată încrezut și ridicol, director de minister, care, în interesul avansării, trece cu buretele peste toate rușinile vieții.

Cuvinte bune avem de spus și despre artistele Stanca Lambru, pentru linia de distincție personală a jocului și Nutzi Stănescu, degajată și vaporosă într'un rol de curtezană.

INT.

AȘA ȘI-AȘA...

P. T.

Cetitorii obișnuiți ai acestei coloane au observat — credem — că ea s'a ridicat la o informație critică obiectivă și organizată. Nu însă pentru o profesiune de credință ne ostenim. Năzuim să notăm însă un amănunt: vom îmbrățișa tot ce se publică. Vom trece, prin urmare, peste norma obișnuită de a da atențiune numai celor ce ni se trimit. E un gest de curaj care pornește dela înțelegerea greutății de a se trimite tuturor exemplare gratuite. Și încă un amănunt: nu uscala înșirare bibliografică, dor, și lucrul s'a văzut, o informație înțelegătoare și obiectivă, sigură și demnă. Așa dar ne vom ocupa de tot ce ne va cădea în mână — broșură, volum, ziar, revistă, fie din Capitală, fie din provincie, atât cu conținut literar, cât și cultural în genere. Cu o singură condițiune: să intereseze prin ceva: prin conștiință sau prin atitudine, prin formă exterioară sau prin sinceritate. Să merite creșterea la răbojul unei rubrici care nu pierde din vedere interesele supreme ale scrisului românesc.

„RAMURI”, revistă condusă de d. C. S. Făgețel a apărut în număr festiv. Numărul e o minune de artă grafică. E netchiptuit de frumos. E tot ce-a putut să dea mai occidental arta grafică românească.

Currinsul revistei e la înălțimea artei grafice.

Foarte impresionant articolul d-lui Făgețel despre începutul revistei și stăruința conducătorului ei, sub înrăurirea ideilor literare ale Semănătorului d-lui Iorșa. „Ramuri” și-a creiat astfel o disciplină și o ideologie.

Vremea

O sărbătorire mai modestă: ziarul „Vremea” a împlinit un an de existență. Îi urăm: mulți înainte, dar — și mai multă modestie, cu atât mai mult cu cât „Vremea” năzuiește să apară... zilnic. E un gest pe care va avea ocaziune să-l regretăm...

vor apare...

Cu toată trista experiență a ultimelor publicațiuni literare, apărute, și dispărute într-o noapte, altele noi se anunță: Vechea „Flacăra” a d-lui Gh. Banu, sub conducerea d-lor I. Pillat, Horia Furtună, etc.. Fi-va oare noua „Flacăra” în stare să recreeze atmosfera de idealism antebelică? Reuși-va ea să se facă indispensabilă, ca atunci? Este ceace îi dorim.

O revistă a „tinerei generații”, condusă, probabil, de d. M. Steriade; în fine o a III-a condusă, credem, de cunoscutul critic craiovean D. Tomescu...

Le așteptăm...

buletinul

cărții românești, publicațiunea bibliografică atât de necesară și de așteptată, a început să apară cu nr. 1—2 pe Ian. Febr. Cuprinde următoarele capitole: Agricultură, horticultură; artă; calendare; călătorii; cărți pentru copii; critică, istorie literară; discursuri; drept, legislație, jurisprudență; educație, învățământ; finanțe, economie politică; istorie; etnografie; medicină, igienă; nuvele, povestiri eseuuri; opere religioase, poezii; reviste periodice; romane originale; romane traduse; știință, tehnologie; teatru; diverse; ultime informațiuni.

divina comedie

O noua traducere a „Divinei comedii” ar fi terminat cunoscutul bard și avocat gălățean, d. Const. Z. Buzdugan. Știrea ne este comunicată chiar de d-sa prin coloanele „Adevărului literar”. Traducerea ar fi — ni se dau și unele citate — superioară tuturor celor existente.

Ne întrebăm: Se va găsi oare un editor care s'o comunice marelui public? Și încă: e o traducere completă sau numai a „Infernului”?

Silviu Rolando

a reapărut în publicistica periodică, prin paginile „Plaiurilor românești” cu o puternică navelă: „Luptă” (No. 1, 2).

Foarte multe note în „RASARITUL”. Disciplina și consecvența d-lui I. Gr. Opreșan sunt într-adevăr impresionante.

Lucian Blaga

este sărbătorit de ziarul „Ultima oră” prin penele pricepute și prietenești ale d-lor: I. Pillat, Em. Bucuță, I. Barbu, etc.

din programul

unei reviste de curând apărute: „Evoluția literaturii noastre, sub denumirea barbară de „modernism” ne-a apărut întotdeauna ca o manifestare pestilențioasă pentru secolul actual. „Diversele curente, infiripate de criticii ocazionali sau declasați pretind inovarea, literaturii noastre după aberații și perplexități ce se găsesc, incontestabil și în poezia modernistă a multor țări din Occident...”

Din „Cronica mărunță”:

„Când ne-am hotărât să publicăm... nu ne-am gândit absolut de loc să ne ocupăm de revistele vulgare și, așa dar, nici să publicăm pamflete pe care cetitorii le pot găsi în atâtea ziare ale României Mari și Moderne”.

Natural că nici noi nu suntem pentru „manifestările pestilențioase” ale literaturii, nici pentru „pamfletele” ce se publică în ziarele „României Mari și Moderne” (cu majuscule). Dar, Dum-

nezeu să ne ierte, nu putem lege nici ifosele directoriale ale unor publiciști cari, cași cel de mai sus, au idee de gramatică, vocabularul ortografia limbii române.

Deci: înapoi la gramatică!

„revista clasică”

Poate, până la publicarea acestor „duri „revista clasică” va fi și apărut, orice caz ne facem deosebită plăcere anunțăm cetitorilor vestea, unei seriose publicațiuni cu acest nume, rezultă din fuziunea celor două publicațiuni până acum existente: „Orpheus” și „vonius”.

E un impresionant caz de înțelegere a unei situațiuni și exemplul ei ar trebui imitat de tot atâtea „Calendare”, „tipnițe”, „plaiuri” etc...

Revista, scrisă de specialiști, profesori universitari și secundari, este pusă în conducerea d-lui N. I. Herăscu.

„FALANGA” sub direcția d-lor Teodorescu și N. I. Russu își continuă unitar activitatea de îndrumare a tinerilor scriitori, — potrivit teoriilor verificate cu probitate de d. prof. Mihail Dragomirescu.

În numărul dela 15 Februarie, lângă observații vioaie asupra unor vederi s'a publicat foarte interesantă de seamă asupra volumului al doilea critică al d-lui Dragomirescu. Darea seamă limpede, și metodică e semnata Elena G. Ionescu.

forme

Un cunoscut scriitor declară ritul: „Sensibilitatea mea artistică nu poate suporta disciplina riguroasă a formelor precise...”

Se supără oare cineva de acest lucru? Ne gândim la Shakespeare care, la rândul său, în formele rigide ale teatrului existent, a creiat alături tipuri noi tot atât de valoroase.

Suntem în drept — prin urmare — așteptăm cam același lucru și dela torul părerii de mai sus?

Numai atunci, numai după ce se va fi impus prin opere definitive și fapte noi, va putea să vorbească despre „sensibilitatea mea artistică...”

Până atunci însă, să nu ia în calcul numele lui Dumnezeu...

degr

Din actualitate: literatura de astăzi: dă: versuri în loc de poezii; schițe, anecdote, în loc de nuvele și romane; esayuri în loc de studii și piese în loc de opere dramatice. Sunt denumiri care, prin unele publicațiuni tinere, singură, și le dă.

Hotărât: o degradare. Interesant este verdictul și-l dă singură. În acest caz e o autorecunoaștere într-adevăr nobilă.

literara

oseama de cuvinte

O prietenă a d-nei Recamier îi reproșă acesteia, că se poartă prea rău cu tânărul Clamecy.

— Îți este foarte devotat și te iubește ca un nebun!

— Nu mă interesează, răspunde d-na Recamier.

— Clamecy e în stare să facă orice sacrificiu pentru d-ta!

— Nu-i cer nimic!

— E în stare să se arunce în apă ca să nu te îneci!

— Eu nu mă înec niciodată și el mă plăcisește totdeauna!

Un tânăr debutant dădu într-o zi lui Voltaire manuscrisul unei tragedii. Acesta după ce o cetei spuse:

— E o adevărată tragedie!

— Da? Va să zică socotiți tragedia mea...

— Păi nu e vorba de tragedia d-tale!

— De care atunci?

— De tragedia de a o citi!

Diogene, în mai multe rânduri lăuda cu o mare bogăție de adjective pe un cântăreț de harpă cu numele Clarent.

Cum acest Clarent era lipsit de orice calitate, toată lumea se mira de ce îl laudă Diogene.

Acesta, oridecâteori era întrebat, răspundea:

— Il laud, fiindcă deși lipsit de orice umbră de talent, a avut curajul să se facă tocmai cântăreț de harpă!

Un tânăr poet, citindu-și o piesă la Comedia Franceză și văzând că lucrarea sa e respinsă în unanimitate, se adresă celebrului critic Samson, membru în comitetul de lectură, cu aceste cuvinte:

— Domnule, ați fost nemai pomenit de sever cu mine. Am remarcat că ați dormit tot timpul la lectura piesei mele și că toate astea ați votat contra.

— Sigur! răspunse Samson. În literatură somnul reprezintă o opinie!

Intr-o zi doi prieteni discutau cu Eugène Soe despre un coleg care făcuse o avere enormă în industrie.

Cum afacerile pe cari le învărtise recentul îmbogățit, nu erau dintre cele mai cinstite, amândoi prietenii îl criticau grozav.

— Ce aveți cu el? spuse Eugène Soe. Nu pricep de ce sunteți așa de aspri cu el?!

— Fiindcă a fost necinstit!...

— Necinstit? !... Ce răi sunteți? !...

— Eu îl cunosc bine și îl știu cum e: un cavalier. Ei, ce vi se pare de blamat să le ocupați de industrie și să fii cavalier? !..

bazar

MUZEUL DANSURILOR

Il va avea în curând America, s'au mai bine zis, unul din muzeele naționale ale Statelor-Unite va păstra pentru generațiile viitoare vechile dansuri populare americane. În acest scop „Societatea de dansuri populare americane” va culege din toate dansurile diferitelor regiuni. Prin „colecție” se înțelege: muzica și eventual cuvintele care însoțesc dansul, pașii și figurile fiecărui dans. Vechile costume pe care le purtau dansatorii pe vremuri precum și instrumentele muzicale, care serveau la acompanierea lor. Pentru a întocmi o asemenea colecție se va face uz de fotografii, plăci fonografice și alte mijloace de reprezentare.

Din inițiativa aceleiași societăți 25.000 de profesori din Statele-Unite vor învăța pe copii dansurile vechilor generații. Se vede că americanii s'au săturat de Charleston și alte dansuri moderne și de aceea această incursiune în dansurile strămoșești. În tot cazul nu vor avea decât de câștigat.

FILMUL PLASTIC

Dr. Herbert Ives de la Bell Telephone Company din New-York anunță, că ar fi găsit un mijloc pentru ca filmele proiectate pe ecran să prezinte cele trei dimensiuni, cu alte cuvinte: ca imaginile artiștilor și decorului să apară ca obiecte solide în spațiu, iar nu fără relief ca acum pe un fond plat.

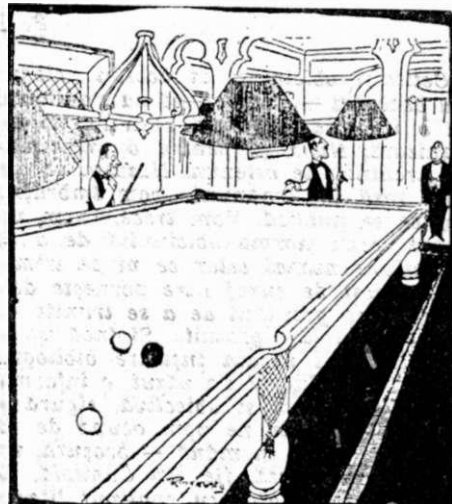
Totuși din pricină că aparatul întrebuițat e încă prea complicat și prea costisitor, D. Ives crede că procedeul său nu va fi așa curând aplicat în studiourile cinematografice.

În adevăr, pentru a produce un astfel de film cu trei dimensiuni, nu mai puțin de 60 de lentile trebuiesc îndreptate asupra scenei și fiecare potrivită la un unghi diferit. Trebuiesc dar 15 aparate fotografice cu câte patru lentile capabile să ia optzeci de imagini pe secundă. Toate aceste aparate sunt așezate în semi-cerc. Cele 60 de imagini sunt condensate într'un singur film care e proiectat pe ecran din spate, iar nu din față ca acum.

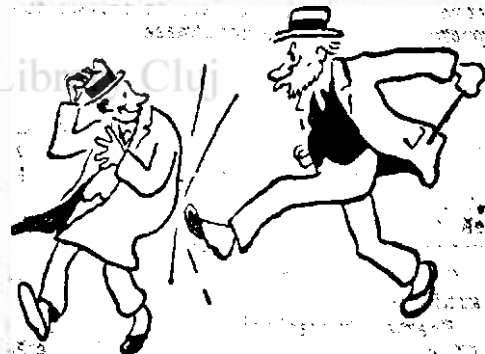
Ecranul e translucid și în fața lui e un fel de grilă care „filtrează” imaginile, aducându-le înaintea ochilor spectatorilor sub forma sub care aceștia le văd în mod natural.

caricatura zilei

PARVENIȚII

— Îmbogățitul de războiu: — Ai rupt postavul? N'are nici o importanță Firmin, feciorul meu ne va aduce celalt biliard de schimb.

— Na! Și să mai faci ochi dulci nevoști-mi!

— Poți să dai cât îți-o plăcea că m'ă blindat soacră-mea!..

GHINION

Un gologan?...

Suntem, fără noroc tovarășe?! Altul în locul meu găsea cel puțin o mie de franci.

(Judge)

Pagini uitate

DISCURSUL LUI TITU MAIORESCU

Cu ocazia omagiului ce i s'a adus la ieșirea sa din Universitatea din București, în 1909

Cum să vă mulțumesc, domnilor colegi, pentru o așa solemnă manifestare de simțăminte prietenești, care v au îndemnat să vă exprimați în privința activității mele personale în termeni cu mult covârșitori peste însemnătatea foarte relativă ce a putut-o avea în decursul unei îndelungate vieți?

Cum să vă mulțumesc domnilor, colegi? Și când zic colegi, dați-mi voie să adaug îndată, că nu înțeleg numai pe profesorii acestei universități, la a căror misiune am participat și eu, ci îmbrășez împreună cu ei întreaga studenție universitară, pe care am privit-o și am primit-o totdeauna în mod colegial, ei — studenții fiind colaboratori mai tineri ai unor magistri mai experimentați, dar cu toți deopotrivă „cives academici”; și dacă noi i-am înzestrat cu prisosul cunoștințelor noastre, ei ne-au întinerit pe noi cu prisosul entuziasmului lor, și nu știu cine au fost mai folosiți?

Cum să vă mulțumesc, domnilor colegi, mai sincer decât prin simpla exprimare a celei mai adânci recunoștințe.

Vorbiam la început de viața mea îndelungată în decursul căreia s'a putut desfășura firește o mai felurită activitate. Când am fost numit profesor la Universitatea din Iași în 1862 — eu impliniseam abia 22 de ani — bărbații cu o cultură academică erau la noi în țară prea puțini numeroși, pentru a fi vorba de o specializare a carierii lor. La fundarea Universității din Iași, în Octombrie 1860, unul și același profesor — o arată primul anuar oficial al acelei Universități — propunea metafizica, estetica, etica, pedagogia, istoria filosofiei, și tot el, la facultatea juridică, dreptul natural privat și public, dreptul ginților, dreptul public al Românilor și dreptul constituțional. Un prieten care în același timp cu mine făcuse la Viena și la Paris studiile, însă el de inginerie — l-am găsit la Iași prezident de tribunal, și un fost general revoluționar dela 48 a funcționat ca ministru de culte în cabinetul conservator dela 1871.

Nu vă veți mira dar, că și eu, care cel puțin venisem din străinătate cu două diplome, un doctorat în Filosofie și o licență în Drept, am funcționat întâiu ca magistrat la tribunalul Ilfov, am trecut apoi la Iași ca profesor de istorie și deabia în al treilea rând am fost numit la specialitatea filosofică, pentru care mă pregătisem de pe când eram în liceu.

Da vedeți, domnilor, din vremea aceea cu amestecarea prea feluritelor materii de învățământ, din vremea părinților noștri, a premergătorilor noștri în ale școlii, mi-a rămas ceva pentru care se cuvine să le aduc astăzi, la sfârșitul carierei mele profesionale, un omagiu de admirație: mi-a rămas încredințarea că dacă ei știau mai puțină carte decât noi, aveau însă cel mai înalt simțământ al datoriei și cea mai caldă inimă pen-

tru îngerimea ce-i înconjura. Cu această parte a lucrării lor au deșteptat în toată mișcarea noastră culturală și națională însuflețirea ce a însoțit regenerarea noastră istorică dela înfăptuirea Unirii până la războiul Independenței.

Acel simțământ de îndeplinire a datoriei și aceea inimă caldă pentru generația tânără este moștenirea ce ne-au lăsat-o părinții noștri și ce noi am fost chemați să v'o transmitem vouă, copiilor noștri suflați.

Voi trăiți astăzi, în vremuri de extraordinar progres al științelor. Aici la Universitatea din București sunteți chiar împărțiți în cinci mari specializări: teologie, legiști, medici, viitori profesori de științe și litere.

Care este, care trebuie să fie în suflul fiecăruia din voi semnul, și pentru a întrebuița în această adunare aleasă un cuvânt mai erudit, criteriul ce se cuvine să hotărască alegerea specialității adică viitoarea voastră activitate practică în societate?

Cred că singurul criteriu al adevăratei vocațiuni este următorul: interesarea caldă pentru acea parte a omenirii, asupra căreia ești chemat să lucrezi.

Nu gândul la situația ta individuală să te hotărască — căci aici vanitatea sau te miri ce alte porniri egoiste te pot înșela, — ci gândul la ceilalți, în spre al căror folos este instituit în societate felul funcționării tale.

Preotul este pentru mângăierea sufletelor accesibile la gândul vieții de apoi, medicul pentru bolnav, magistratul pentru împricinat, profesorul pentru școlar.

Nu școlarii sunt aici pentru noi — și mie care părăsesc astăzi catedra învățământului public, să-mi dați voie să mă adresez o ultimă dată la studenții mei ca la viitorii profesori — nu școlarii sunt pentru profesori, ci profesorii pentru școlari. Aceasta vă place vouă, tineri studenți, când v'o spune un bătrân profesor.

Dar lucrul important este că tot așa s'o înfăptuiți și voi ca profesori față de viitorii voștri școlari.

Aici este criteriul.

Interesul cald pentru școlar, pentru student, pentru tot ce-l privește, în prima linie pentru lucrările sale din școală, pentru temele sale, pentru examenele sale pentru însușirea cunoștințelor din partea sa, pentru adaptarea caracterului său la un ideal vrednic de a propovădui.

Dela câți profesori secundari, dela câți învățători primari n'am auzit plângerea că-i obosește și le vine greu cu atâta citire de lucrări scrise și cu atâta examinare orală. Dar în ce poate sta mândria profesorului, decât în a urmări cum a încolțit învățătura semănată de el și ce fel de roade făgăduiește.

Într'un petec de grădină arunci germeii de plante te interesezi de florile ce ies, și să rămâi rece la înflorirea suflătoare a elevilor tăi?

Se înțelege, nu în toate capetele țesc germeii, nu toate tulpinile flori. Dar sunt și unele binecuvântate dela natură, la care descoperi de o impozantă înflorire deosebită, cea a unei sinteze științifice, primum dispoziție la oratorie, impulsivul poetic. Acestea întrec cu mult îndemnatul primitiv și par a fi rezultatul mirii ce misterioasă rămășiță din strămoșii copilului. Și ce răsplată au pentru tine, care n'ai pregetat să rămâi în resti cu luare aminte toate lucrurile școlarelor tăi?

Cei ce s'au dus dincolo de ocean să caute aur, la cât nisip, la câtă că steapă n'au trebuit să muncească până ce le-a scripit deodată un gram de aur, o bucată, o vână de aur, și ce răsplată atunci!

Ce fericit a trebuit să fie primul profesor care a dat de prima lucrare a școlarului Eminescu! Și ce fericit a cel ce v'a vorbeste acum, când la Iași a dat de prima lucrare a școlarului său Ion Creangă!

Însă și pentru capetele care traiesc mediocre se cuvine să avem un mare interes pedagogic, și poate aici stă deosebirea însemnătate a învățământului.

Căci tocmai aceste capete, ne destule mijloace în propria lor viață au să se folosească de mijlocul altuia, mai înzestrat de cât ei. Adăptându-se poți constata anume la ei bunele rezultate ale unui învățământ predat cu căldură și cu iubire.

Aplicând în alt înțeles vorba un năr poet român, putem zice: în interior se ascunde un curcubeu,

Nu lipsește decât raza ce-ar putea încălzească.

Și năvălesc din aer cu lumina vrăjească.

Am terminat domnilor, și nu-mă mănă decât să vă mulțumesc din nou pentru prilejul ce mi-ați dat de a lua rămas bun dela iubirii mei profesori și studenți.

CONSECVENȚA

Ca ministru al Justiției, Titu Maiorescu propusese un proiect de lege care interzicea foștilor titulari ai unui departament să pledeze înaintea instanțelor judecătorești timp de cinci ani după ieșirea lor din ministerial. Titu de lege a rămas în cartonaș lamentului. Dar Titu Maiorescu practica și advocatura, dorind să rămână consecvent, a ținut să respecte principiul propus de el însuși, și plădat timp de cinci ani după ieșirea sa din ministerial. Dar guvernului Carp, din care făcuse parte, a refuzat categoric orice proiect oferit să pledeze.

Carti redate în extrase

DUCELE DE MORNY

și societatea Imperiului al doilea

Frédéric Loliée

(Continuare și sfârșit)

În realitate nu acesta era motivul demisiei sale, ci alte cauze mai indirecte și mult mai intime.

Chiar de a doua zi după lovitura de teatru din Decembrie, când Napoleon pregătea ierarhia altetelor și marilor demnitari, el revendicase ca un drept al său, fiind și el din familie, consacrația oficială a originii sale. Morny nu se jena de a spune că-i nepotul ilustrului om de stat, Talleyrand; având de bunice pe Ludovic XV, era autorizat de a pune un crin sau două lângă florile de bransia de pe blazonul său șters.

Dar având de bunice un rege și un om ilustru, ca tată un general al Imperiului, ca mamă o regină, acest imbroglio familiar flata amorul său propriu și amuza fina sa ironie. „Eu numesc, spune el, pe tatăl meu conte; pe fiica mea prințesă, fratelui meu îi zic: Sire, eu am titlul de duce, și toate astea pare natural.

El voi chiar să bruscheze admisiunea sa în spita napoleoniană. Și Ludovic-Napoleon de teamă să nu atingă memoria mamei sale și să nu vatăme prestigiul dinastiei, opuse acestor insistențe o hotărâtă rezistență. Și pentru că nu era satisfăcut, el își arogă în principiu ceea ce nu-i era recunoscut. Un ziar englez publică un mare articol în privința legitimării lui Morny.

Și criza izbucni. Morny fu convocat în cabinetul lui Napoleon. Discuția fu foarte animată. Napoleon îl făcu să înțeleagă să-și pregătească retragerea sa. Morny trecu faptul sub tăcere și când momentul psihologic veni, produse o criză ministerială. Acum se retrase motivând opiniei publice cauzele retragerii sale, câștigându-și simpatia publică.

O „AMBASADA EXTRAORDINARĂ”

În timp ce Morny scobora treptele puterii, Ludovic-Napoleon se pregătea pentru tapta supremă. Pretendentul fără sursele de ieri, este azi stăpânul unic și mâine va fi împăratul.

Morny fusese principalul realizator al acestei măriri, el fu inspiratorul, actorul esențial al piesei.

Trebuie să știi să perseverezi și să aștepti. Și Morny lua calea bursei. Deveni speculator și industriaș.

Între timp, participa regulat la ședințele adunării ca deputat, recâștigă la Curte terenul pierdut pe lângă suveran, brecea ca un favorit prin salaonele celebre, menținându-se astfel în sferele înalte politice și mondene.

Și după alegerea împăratului fu chemat la președinția corpului legislativ.

Și datorită elegantului său *Savoir-faire*, se diversifică în feluri oferită în gradul cel mai înalt și cel mai măgulitor: fu numit ambasador ordinar și extraordinar la curtea Rusiei.

Era neîndoios că nimeni decât el nu

era capabil să reprezinte, în străinătate, cu mai multă strălucire, spiritul francez.

Și în ziua prezintării sale la curtea țarului fu o mare ceremonie.

Ambasada extraordinară a Franței și atașajii săi fură introduși de doi inacștrii de ceremonie plastronași în aur. Marii ofițeri ai coroanei primiră pe ambasador și precedându-l îl conduseră lângă autocratul tuturor rușilor.

Apoi contele de Morny fu introdus la țară cu același ceremonial. Ea era în picior, într-un vestmânt somptuos și trată strălucitoare de pietre prețioase; doi paji îi duceau trena rochei sale de brocart aurit.

CONTELE DE MORNY

A doua zi de Morny căpătă invitația de a asista la o ceremonie religioasă în capela castelului.

La supeu, unde întreaga familie imperială era prezentă și la balul ce urmă, ambasada franceză se bucură de atenția generală. Mai ales Morny câștigase toate simpatiile.

Serbările încoronării începură și ambasada franceză plecă la Moscova unde va avea loc încoronarea țarului.

Misiunea diplomatică se reuni la ambasada Franței pentru a pleca în corp la Kremlin. Echipagiile lor rivalizau în strălucire. Trăsura contelui de Morny, cu sease geamuri, și cu roțile aurite, la sease cai englezi, era o capodoperă de broderie și ornamentație. Oamenii cu peruci pudrate, purtau livrele albe și aurite.

După încoronare urmă o superbă serie de serbări mondene.

Farmecul fără egal în gust și rafinare a detaliilor fu balul ambasadei franceze.

Se remarcă faptul, că Suveranii, printr-o excepție măgulitoare, se retraseră foarte târziu.

Contele de Morny se bucură de o încredere deosebită pe lângă țar. Și țarul era față de acest gentilom amical, intim și expansiv.

Concesiunile diplomatice, avansurile și politicele guvernului rus față de Franța, se datoresc persoanei ambasadorului lui Napoleon III.

El mai avu ocazia să-și realizeze dezideratul vieții sale intime, căsătorindu-se la curtea Rusiei, cu o femeie nobilă, tânără și frumoasă.

Și când trebuia să plece în Franța, țarul mișcat îi luă mâinile sale și-i zise: „Este adevărat c-o să vă pierd în curând. Întreaga mea familie și întreaga lume vă va regreta”.

MORNY, LUMEA ȘI FEMEILE

Sedintele zilnice ale Camerei și luptele de bursă nu împiedecau pe contele de Morny să meargă în lume.

Era văzut pretutindeni, la recepții, în culisele Operei, la curse, la teatru. Ajuns în culmea influenței sale, el domina ca și împăratul.

Contele Morny însă continua să rămână omul modei. El exercită în societatea întreagă un fel de fascinație personală, careia era foarte greu să rezisti.

La faimosul bal al ducesei d'Alba, el era printre invitații de marcă, ca și la balul dela ministerul afacerilor străine unde împăratul și regina Olandei fură încântați.

Mult timp s'a vorbit de măreția desfășurată cu ocazia unei serbări de noapte oferită de președintele corpului legislativ.

Un tron era ridicat în sala pașilor pierduți. Nu se vedeau decât oglinzi, picturi și statui frumoase. Curțile și grădinile erau acoperite de pavilioane. În mijlocul parterului erau jocuri de apă cari tăneau sub lămpi. În acest cadru feerie deputații în frac albastru brodat cu aur și argint, butonii cu efigia vulturului, vesta albă, pantalonii de cașimir alb cu sous-pieduri.

Și cât de seducătoare era împărăteasa în rochia ei de crêpe roz cu volanele în dantelă engleză și cu pălăria sa strălucitoare de smaralde!

Nu mai puțin admirată fu recepția strălucitoare în onoare a reginei Spaniei.

Ținuta stăpânului casei era ireproșabilă, fără ca să impună oaspeților săi un ton ceremonial.

El primea de minune; casa sa era ținută admirabil; și nimeni mai bine ca el nu știa să-și aleagă invitații, astfel că se simțeau fericii între ei.

Se spunea că el are legături numeroase. Avea o reputație justificată de cunoscător în tehnica amorului.

Frecvența cu asiduitate culisele, foyer-ul dansului dela Operă.

Astfel Morny culegea flori în toate grădinile lui Cyprus.

Această fericire însă nu era durabilă. O bucurie îi lipsea, aceea a familiei, a vieții intime.

Și abia în Rusia avu ocazia să-și realizeze această fericire. În timpul unei serbări mărețe la palatul de iarnă, ochii săi fură atrași de domnișoara de onoare a țarinei, Sofia Trubetzkoi. Ea avea fața cea mai frumoasă din lume, ochii negri, și un păr bogat blond. Ea trăia la curte pe lângă împărăteasă.

Și deși Morny nu mai era tânăr, el constituia totuși o atracție prin numele și rangul său. Ea nu era bogată însă aparținea celei mai înalte aristocrații ruse.

Planurile matrimoniale ale contelui de Morny stârni proteste printre metresele sale. Unele se adresară împăra-

tului; ele aveau dreptul la o indemnizație.

Napoleon neliniștit vedea perspectiva unui proces, unui scandal. Și Napoleon intervenind făcu pe Morny să plătească suma reclamată, de mai multe milioane.

După primul entuziasm al căsătoriei, Morny își reluă libertatea sa.

ARTELE ȘI LITERILE

Contele de Morny iubea mult teatrul. În epoca în care prințesa de Metternich conducea distracțiile la Compiègne, comedia mondenă făcea furori.

Morny nu se îndoia un moment de apăsătorile sale de vodevilist. În afara palatului Bourbon el se mai numea și „de Saumery”, pseudonimul elucubrărilor sale teatrale.

Intenționat sau nu, secretul pseudonimului său fu rău păstrat. Toată lumea știa de personajul ce se ascundea sub această mască. Morny avu, într-o zi, neplăcerea să citească în *Figaro* o cronică plină de ironie. Și imediat directorul ziarului fu chemat la prezidenție. „Redactorul d-tale domnule a depășit marginile unei critici permise”, zise el. Și directorul ziarului cerând scuze se retrase dezolat.

Dar cronicile continuau și potentatul lui *Figaro* simțindu-se jenat, în desperarea sa găsi un mijloc infailibil.

Cronicarul său avea pasiunea tablourilor. Directorul îi lauda minunata colecție a lui Morny.

Și nu odată, această galerie-salon a lui Morny fu una din atracțiile sale politice, un teren de apropiere de unde adversarii plecau ca amici ai săi.

O astfel de întrevedere se petrecu între Tiers și Morny, în celebra galerie de damasc roșu.

Diletantismul său se manifesta în toate formele expresiunii; de tânăr avea o înclinare pentru muzică. Dela d-na de Souza moștenea eleganța spiritului. Iar înclinarea sa pentru litere era mai accentuată decât pentru arte.

Morny își atașase pentru aceasta doi secretari inteligenți, Ludovic Halevy și Alphonse Daudet.

Când Daudet vru să se prezinte președintelui, necunoscând eticheta, cu o candoare de provincial înbrăcă fracul și se prezentă înaltului personaj la o-rele șapte dimineața. Servitorii abia treziți din somn îl primiră destul de rău și vroiră să-l concedieze dar la vederea cărții sale de prezentare îl conduseră în salonul chinezesc, lăsându-l acolo până la ora prânzului. Extenuat de foame și de așteptare nu știa ce să facă, când ușa se deschise pe neașteptate și apărură d-na de Morny care speriată, anunță pe soțul ei. Președintele corpului legislativ intră brusc și-l întrebă ce caută și cine este; aflând numele său îi făcu cunoscut numirea sa.

REVENIREA LA VIAȚA POLITICĂ

Morny ocupa de atâta vreme, cu o autoritate conștientă, prezidenția corpului legislativ.

În timpul funcțiunii sale prezidențiale el cunoscă o perioadă minunată de seninătate. Cât de ușor și comod era acest fel de guvernământ! Deputații legănați de o liniște perfectă, dormitau

fericți în această lăncezeală. Nu se discuta; li se făcea un semn și ei aprobau; libertatea presci și libertatea opiniilor erau suprimate.

Ei votau cu entuziasm tot ce li se propunea.

Conciliator amabil, el invita la el acasă, toate nuanțele de opinii, și știa admirabil să mențină echilibrul, atrăgându-și simpatia tuturor.

Această manevră avea un efect admirabil și-și asigura autoritatea în adunarea corpului legislativ.

Profitând odată de vacanța parlamentară, plecă să-și viziteze electorii săi. Împăratul plecă în același timp; și tot drumul populația îl primi cu aclamațiuni.

Tunurile bubuiau. Populația aclamă. Împăratul purta uniformă de general și avea pe pieptul său cordonul Legiunii de onoare.

Împărăteasa în toaleta sa încântă ochii populației. După slujba religioasă, contele de Morny ocupă estrada și ține un discurs în care glorifică pe împăratul său ca pe un Cezar.

Și asigură pe Suverani de dragostea populației care a luat proporția unui cult.

Răspunsul împăratului fu așteptat ca un eveniment al zilei. El ar fi dorit să ofere fiecăruia un semn al recunoștinței sale pentru devotamentul lor. O va face ocupându-se de interesele tuturor. Dar va începe să dea o mărturie a recunoștinței sale, consiliului general în persoana președintelui său, și acela care atât de fidel și de brav, se asocia actului dela 2 Decembrie, acela care de opt ani prezida corpul legislativ, primi un titlu nou, titlul de duce, ca un semn al stimei și prieteniei sale.

Și pe când noul duce își petrecea vacanțele la Deauville, avu satisfacția să contribuie la prosperarea unui oraș inexistent. Îl legă cu o cale ferată, înființă un bazin, creă un hipodrom și construi marea terasă care se admiră și azi. Și Deauville se mări și se desvolta sub ilustrul său patronaj.

În urma turburărilor mexicane, și pentru că Franța avea dreptul la oarecari revendicări financiare, Napoleon III proiectă să fondeze în Mexic un imperiu latin. Chiar împărăteasa era entuziasmată de acest plan.

O delegație mexicană sosi la Paris și oferi lui Morny coroana Mexicului. Aceasta nu ezită să accepte imediat. Furia împăratului nu cunoștea margini, dar Morny nu se clinti din hotărârea sa.

Și Morny așteptând să izbucnească prima lovitură de tun, privea această campanie ca preludiul unei colosale întreprinderi industriale.

Să fi întrezărit în acest lucru un ultim act al destinului său, coroana regală? Toate iluziunile păreau permise acestui om, într-o fază a vieții sale în care totul era pentru plăcere și reușită.

În viața fiecărui om este o parte luminioasă. Ducele de Morny atinsese acest punct culminant. Tablouri celebre, femei la modă, bani și putere, nimic nu-i lipsia.

Dar vântul se schimba. Ideile politice începură să stăpânească spiritele. Chiar împăratul decise să se lase liber discuțiile. Ar fi frumos, își zicea el, să

se realizeze un acord între puterebertate. Nu o libertate fără direct o libertate înțeleaptă și măsurată.

El avea o mare aversiune pentru mocratie. Dar el nu voia să mear drumul apus și acceptă idei noi.

Își da seama destul de bine de celele ce vor rezulta de aci. Lăsa greu să te oprești pe panta libertății.

Concesiunile acordate fac să se rească totdeauna alte noi, mai compchiar.

Și această axiomă politică dovede poporul întotdeauna abuzează de libertate sa. Limbile se desleagă și ad nu pentru a înălța imnuri de rec tință.

Și Morny recurse la o tactică a se duse să recruteze aliați chiar t băra lor. Unul din primele sale sa fu de a câștiga din opoziția libera cel mai autorizat dintre șefii săi Emile Ollivier.

El spera să-l tempereze, câștig pentru cauza guvernamentală. A discutate chestiunile la ordinea foarte mulțumiți să constate că ac ideilor lor era complet; de oare mândoi doriau unitatea Italiei forma papalității.

Cei din dreapta (în cap cu m teasa vedeau cu ochi răi pe duc Morny, făcându-se zelatorul acestor forme, ca să-și câștige popularitate mulți îl acuzau că este „principalul plice” al lui Ollivier.

De fapt Morny avea cuvântul dine dela împărat.

SFARȘITUL UNUI OM DE STAT

Morny își petrecea timpul, zi și te, în muncă. ataceri și-n plăcer această viață extremă nu o făcea sură proporțională cu forțele sale.

Sedinciile Camerei, grijile politice nerale, recepțiunile, seratele, teatr loanele, toate acestea sleiseră vele energiei sale fizice. Și efect resimțiră. O sensibilitate nervo lăncezeală agitată de febră, teamă tinuă de frig, erau semnele unei

Într-o zi simțindu-se mai bine plimbare cu trăsura. Se simți rău. O bronșită se declară. În tim cesta preparativele unei serbări tate la Palatul Bourbon, își cursul lor, sub direcția ducelui de ny. Toată lumea era ocupată de și de toalete. Și ducele de Morny pădea.

În palat se produse o spaimă zavă.

Ducele zărind un fir de sânge gindu-se pe perne, își dădu sear pierdut. Chemă la căpătâiul său mai intimi. Doria să pună ordin crurile sale înainte de plecare.

La Tuileries se primi vestea cele moare. Împăratul și împ se grăbiră.

Napoleon intrând în camera lui foarte mișcat fi luă mâna sa. nu-și recunoscu fratele. Împărăte șeză (ținându-și mereu mâna, împ râteasa în genunchi se ruga. Va puțin în fire, cei doi frați sch câteva cuvinte în șoaptă. Apoi îl coprinse din nou. Și împără rări Camera plângând.

Și după ce arhiepiscopul fi dă cuvântarea, ducele de Morny sufletul.

Editions Emil-Paul

— SFARȘIT —